

2023-01

© — μ Æ ± Á ¼ ¿ ³ ® Ä ¿ Å « Human Te
System » ã Ä ¿ ™ Á ¬ ° ⁰ ± ¹ ã Ä ¿
‘ Æ ³ ± ½ ¹ ã Ä ¬ ½ ± À Ì Ä ¿ ½ ‘ ¼ μ Á ¹ ⁰ ±
£ Ä Á ± Ä Ì : — À μ Á ⁻ À Ä É ã . - ½ Ä ± ¾ .
⁰ ¿ ¹ ½ É ½ ¹ ⁰ Î ½ μ À ¹ ã Ä . ¼ Ì ½ É ½ ã Ä ¹
^ ½ ¿ À » μ Â ” Å ½ ¬ ¼ μ ¹ Â Ä . Â š Í À Á ¿

• Å ³ μ ½ ¹ ¬ ´ . Â , § ± Á ¬ » ± ¼ À ¿ Â

œ μ Ä ± À Ä Å Ç ¹ ± ⁰ Ì Á Ì ³ Á ± ¼ ¼ ± ” ¹ μ , ½ Î ½ £ Ç - ã μ É ½ , £ Ä Á ± Ä . ³ ¹ ⁰ ® Â ⁰ ± ¹ ‘ ã Æ ¬ » μ ¹ ±
š ¿ ¹ ½ É ½ ¹ ⁰ Î ½ • À ¹ ã Ä . ¼ Î ½ , π μ Ç ½ Î ½ ⁰ ± ¹ ‘ ½ , Á É À ¹ ã Ä ¹ ⁰ Î ½ £ À ¿ Á ´ Î ½ , ± ½ μ À ¹ ã Ä ®

<http://hdl.handle.net/11728/12358>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ**

**Τίτλος Εργασίας: « Η εφαρμογή του «Human
Terrain System» στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν
από τον Αμερικανικό Στρατό: Η περίπτωση
ένταξης κοινωνικών επιστημόνων στις
Ένοπλες Δυνάμεις της Κύπρου»**

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΕΥΓΕΝΙΑΔΗΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ**

**Τίτλος Εργασίας: « Η εφαρμογή του «Human
Terrain System» στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν
από τον Αμερικανικό Στρατό: Η περίπτωση
ένταξης κοινωνικών επιστημόνων στις
Ένοπλες Δυνάμεις της Κύπρου»**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις
Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια του
Πανεπιστημίου Νεάπολις**

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΕΥΓΕΝΙΑΔΗΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Χαράλαμπος Ευγενιάδης, 2023

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΣΕΛΙΔΑ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Όνοματεπώνυμο Φοιτητή: Χαράλαμπος Ευγενιάδης

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Η Εφαρμογή του «Human Terrain System» στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν από τον Αμερικανικό Στρατό: Η περίπτωση ένταξης κοινωνικών επιστημόνων στις Ένοπλες Δυνάμεις της Κύπρου» .

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 07 Φεβρουαρίου 2023 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή: Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος): Δρ. Σπυρίδων Πλακούδας

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ. Μάριος Ευριβιάδης

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ. Αλέξανδρος Κολοβός

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Χαράλαμπος Ευγενιάδης, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο « Η εφαρμογή του «Human Terrain System» στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν από τον Αμερικανικό Στρατό: Η περίπτωση ένταξης κοινωνικών επιστημόνων στις Ένοπλες Δυνάμεις της Κύπρου», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

Χαράλαμπος Ευγενιάδης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες (Acknowledgements)	7
Περίληψη	8
Abstract	9
1. Εισαγωγή	10
1.1 Παρουσίαση του Θέματος	10
1.2 Σημαντικότητα – Καινοτομία.....	13
1.3 Ερευνητικά Ερωτήματα	14
1.4 Στοιχεία Μεθοδολογίας.....	15
2. Επισκόπηση βιβλιογραφίας	17
3. Κοινωνικές Επιστήμες και Στρατός	21
3.1. Η Ανθρωπολογία και η εμπλοκή της με τη βία και τον πόλεμο.....	21
3.2 Στρατιωτική Κοινωνιολογία και ΕΔ	25
4. Το πρόγραμμα HTS	27
4.1 Θεωρητικό υπόβαθρο - προσέγγιση του HTS	27
4.1.1 Ορισμοί και γενικά χαρακτηριστικά της «Κουλτούρας» και του «Ανθρώπινου Πεδίου»	28
4.1.2 Εξέγερση – Αντιεξέγερση	29
4.2 Η εμφάνιση του HTS	30
4.2.1 Πηγές Πληροφοριών του HTS.....	33
4.2.2 Καχυποψία των επιστημόνων και το άδοξο τέλος του HTS.....	35
4.3 Το Ανοικτό Παράθυρο για το μέλλον.....	38
5. Η περίπτωση ένταξης της κοινωνικής επιστήμης στις ΕΔ της Κύπρου	39
5.1 Λόγοι που αιτιολογούν ένταξη κοινωνικών επιστημόνων στις ΕΔ της Κύπρου.	39
5.2 Τα κριτήρια που πρέπει να πληρούν οι κοινωνικοί επιστήμονες και οι στρατιωτικοί.....	42
5.3 Η μορφή της νέας υπηρεσίας και τα οφέλη από τη λειτουργία της	44
5.3.1 Στο πολιτικό - στρατηγικό επίπεδο (ΔΕΑΑΠ).....	44
5.3.2 Στο Επιχειρησιακό – Τακτικό επίπεδο (ΤΕΑΑΠ).....	47
5.4 Τρόποι και μέθοδοι προσέγγισης του κοινού.....	50
6. Συμπεράσματα - Επίλογος	55
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	67
Ακρωνύμια.....	67

Ευχαριστίες (Acknowledgements)

Για την εκπόνηση αυτής της διατριβής, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά, τον επιβλέποντα καθηγητή μου Δρ. Σπύρο Πλακούδα, για την πολύτιμη καθοδήγηση και ηθική υποστήριξή του, ως επίσης και τη Διεύθυνση του Πανεπιστημίου Νεάπολης για την αμέριστη συμπαράστασή της.

Τους γονείς μου, Πελοπίδα και Σταυρούλα, για την αγάπη τους και γιατί υπήρξαν πάντοτε συνοδοιπόροι και ακούραστοι υποστηρικτές μου.

Τέλος, ευχαριστώ θερμά τη γυναίκα μου Κατερίνα, για την ανεκτίμητη ψυχολογική ενθάρρυνση που πάντα μου προσέφερε, την κόρη μου Ραφαέλα η οποία όντας απόφοιτη στις «Διεθνείς Σχέσεις και Ευρωπαϊκές Σπουδές», ήταν η πιο αυστηρή κριτής μου, τη μικρή μου κόρη Σταυριάνα, αλλά και τον νεογέννητο γιό μου Εφραίμ, που όλο αυτό το διάστημα γέμιζαν τη ζωή μου με χαμόγελο και αισιοδοξία.

Περίληψη

Με την παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή γίνεται προσπάθεια να ερευνηθεί το πρόγραμμα Human Terrain System (HTS), το οποίο ήταν ένα επιστημονικό κοινωνικό πρόγραμμα που εφαρμόστηκε στο Ιράκ το 2001 και στο Αφγανιστάν το 2003, με το οποίο οι Αμερικανοί ενσωμάτωναν κοινωνικούς επιστήμονες στις στρατιωτικές μονάδες με τελικό σκοπό την αντιμετώπιση της «εξέγερσης» των τοπικών πληθυσμών με ήπιο τρόπο. Στη συνέχεια, με αφετηρία την ιδέα ένταξης κοινωνικών επιστημόνων στον Αμερικανικό στρατό, εξετάζεται η περίπτωση ενσωμάτωσης αντιστοίχων επιστημόνων στις Ένοπλες Δυνάμεις (ΕΔ) της Κυπριακής Δημοκρατίας (ΚΔ) και γίνεται εισήγηση για δημιουργία μιας νέας Υπηρεσίας, η οποία θα επανδρωθεί με κοινωνικούς επιστήμονες και στρατιωτικούς, με κύριο σκοπό τη μελέτη και ανάλυση του φίλιου και του αντίπαλου «Ανθρώπινου πεδίου - κοινωνίας». Πιο συγκεκριμένα η εν λόγω υπηρεσία θα διεξάγει σύνθετες πολυεπίπεδες δραστηριότητες προβαίνοντας στην κατανόηση, στην πρόβλεψη και στην αντιμετώπιση συμπεριφορών με σκοπό τη χάραξη νικηφόρων στρατηγικών με όρους πολιτισμικούς, συνδράμοντας τους διαμορφωτές πολιτικής στη λήψη ορθών αποφάσεων, συμβάλλοντας έτσι στη διαμόρφωση της «Υψηλής στρατηγικής» του κράτους. Τελικό συμπέρασμα της μεταπτυχιακής διατριβής, είναι ότι οι κοινωνικοί επιστήμονες με τις επιστημονικές τους γνώσεις, τις δεξιότητες και την τεχνογνωσία που διαθέτουν, εφόσον ενταχθούν στις ΕΔ της ΚΔ θα λειτουργήσουν ως πολλαπλασιαστές ισχύος, συμβάλλοντας έτσι στην ενίσχυση της στρατιωτικής ισχύος της ΚΔ με ήπιο τρόπο.

Λέξεις κλειδιά: Σύστημα Ανθρώπινου Πεδίου, Ανθρωπολογία, Κοινωνιολογία, Εξέγερση, Αντιεξέγερση

Abstract

This thesis is an attempt to investigate the Human Terrain System (HTS) program, which was a scientific social program implemented in Iraq in 2001 and Afghanistan in 2003, through which the Americans integrated social scientists into military units with the ultimate goal of dealing with the "insurgency" of the local populations in a gentle way. Taking as a starting point the idea of integrating social scientists into the US military, the case of integrating them into the Armed Forces (AF) of the Republic of Cyprus (RoC) is examined and a proposal is made for the creation of a new Service, which will be staffed by social scientists and military personnel, with the main purpose of studying and analysing the friendly and the opposing "human field - society". More specifically, this Service will carry out complex and multi-level activities by understanding, predicting and addressing behaviours in order to formulate winning strategies in cultural terms, assisting policy makers in making sound decisions, thus contributing to the formulation of the "Grand Strategy" of the State. The final conclusion of the thesis is that the social scientists with their scientific knowledge, skills and expertise, if integrated into the AF of RoC, will act as force multipliers, thus contributing to the strengthening of the RoC military power in a soft way.

Key words: Human Terrain System (HTS), Anthropology, Anthropology Sociology, Insurgency, Counterinsurgency

1. Εισαγωγή

1.1 Παρουσίαση του Θέματος

Το πρόγραμμα HTS, ήταν ένα επιστημονικό κοινωνικό πρόγραμμα, έμπνευση της κοινωνικής ανθρωπολογίας, το οποίο βασίστηκε στη στρατηγική της αντιεξέγερσης - Counterinsurgency (COIN)¹ και εφαρμόστηκε από τους Αμερικανούς στο Ιράκ (Operations Iraqi Freedom - OIF) το 2001 και στο Αφγανιστάν (Operations Enduring Freedom - OEF) το 2003, μετά από τη βίαια αντίδραση των τοπικών πληθυσμών, όπου είχαν εκλάβει την παρουσία των συμμαχικών στρατευμάτων ως κατοχική. Η εν λόγω αντίδραση πήρε τη μορφή «εξέγερσης»² ή/και «αντάρτικου»³, καθώς περιλάμβανε επιθέσεις αυτοκτονίας, δολιοφθορές, ενέδρες και άλλες ανορθόδοξες ενέργειες, με αποτέλεσμα τη δραματική αύξηση των απωλειών μάχης από πλευράς Αμερικανικών και συμμαχικών δυνάμεων. Αυτή η κρίσιμη κατάσταση προβλημάτισε έντονα την Αμερικανική Στρατιωτική Διοίκηση, αφού ένοιωθε την αφόρητη πίεση της Αμερικανικής κοινωνίας, καθώς η απώλεια των Αμερικανών στρατιωτών προκάλούσε πολιτικούς κραδασμούς, δυσφορία και δυσαρέσκεια.

Έτσι, για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, το Υπουργείο Εξωτερικών Στρατιωτικών Μελετών – foreign Military studies Office (FMSO), του Αμερικανικού στρατού κατάρτισε Δόγμα εντολών – Training and Doctrine Command (TRADOC) και αποφάσισε την εισαγωγή του HTS, ως μια μεσσιανική ύστατη προσπάθεια, προκειμένου να αποτρέψει την καταστροφή, ενώ ανέθεσε στον Στρατηγό Petraeus⁴, ο οποίος ήταν ο

¹ Η αντιεξέγερση (COIN), είναι μια σύνθεση κοινωνικοοικονομικής τακτικής, μια διεπιστημονική στρατηγική και έχει ως αποστολή την καταστολή της εξέγερσης.

² Το NATO ορίζει την «εξέγερση» ως τις ενέργειες κάποιας οργανωμένης, συχνά ιδεολογικά υποκινούμενης ομάδας ή κινήματος που επιδιώκει να επιφέρει ή να αποτρέψει την πολιτική αλλαγή της κυβερνητικής αρχής σε μια περιοχή.

³ Το αντάρτικο σύμφωνα με τον Δρ. Πλακούδα είναι ένα είδος άτακτου πολέμου που λανθασμένα, συχνά συγχέεται με την τρομοκρατία (Πλακούδας, 2018).

⁴ Ο David Howell Petraeus, γεννημένος στις 7 Νοεμβρίου 1952, είναι απόστρατος στρατηγός του στρατού των ΗΠΑ. Υπηρέτησε ως διευθυντής της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών από τις 6 Σεπτεμβρίου 2011 έως την παραίτησή του στις 9 Νοεμβρίου 2012. Πριν αναλάβει τη διεύθυνση της CIA, ο Petraeus υπηρέτησε 37 χρόνια στο στρατό των Ηνωμένων Πολιτειών. Το εγχειρίδιο του Petraeus για το COIN, δόθηκε στη δημοσιότητα στις 15 Δεκεμβρίου 2006.

εμπνευστής και ο συγγραφέας ενός νέου στρατιωτικού εγχειριδίου γνωστό ως «Εγχειρίδιο Αντιεξέγερσης - FM 3-24, COIN, 2006», να ηγηθεί της όλης προσπάθειας. Για την υλοποίηση της απόφασης, ο Αμερικάνικος στρατός προχώρησε στη στρατολόγηση και εκπαίδευση κοινωνικών επιστημόνων, οι οποίοι προέρχονταν από διάφορους κοινωνικούς κλάδους, όπως ανθρωπολόγους – εθνολόγους, μέχρι αρχαιολόγους και γλωσσολόγους, όπου στη συνέχεια τους ενσωμάτωσε σε στρατιωτικές μονάδες στο θέατρο στρατιωτικών επιχειρήσεων, με σκοπό την αντιμετώπιση της εξέγερσης των υπό κατοχή λαών με ήπιο τρόπο και χωρίς βία, καθιστώντας έτσι τον αμερικανικό στρατό πιο αποτελεσματικό επί του ανθρώπινου πεδίου (Fondacaro & McFate, 2011: 63 – 82 ; Kipp et al. 2006: 9, 15).

Πιο συγκεκριμένα, η κύρια αποστολή του HTS ήταν η παροχή στους διοικητές των στρατιωτικών σχηματισμών, υποστήριξη με τη μορφή εθνογραφικής και κοινωνικής έρευνας, πολιτιστικών πληροφοριών και ανάλυσης κοινωνικών δεδομένων, βοηθούμενοι από συνεντεύξεις και αλληλεπιδράσεις των τοπικών πληθυσμών, ενώ τα προϊόντα της έρευνας χρησιμοποιούνταν ως μέρος της διαδικασίας λήψης στρατιωτικών αποφάσεων (Finney 2008, Kipp, J. et al. 2006: 9). Έτσι για να μπορέσουν οι Αμερικανικές δυνάμεις να δράσουν αποτελεσματικά μεταξύ του τοπικού πληθυσμού και να κερδίσουν - διατηρήσουν την υποστήριξή του, ήταν σημαντικό να κατανοήσουν βαθιά την κουλτούρα του, συμπεριλαμβανομένης της ιστορίας του, της φυλετικής- οικογενειακής- κοινωνικής δομής του, των αξιών του, των θρησκειών, των εθίμων και των αναγκών του (MAJ Grant S. Fawcett, 2009). Το πρόγραμμα HTS ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Ιούνιο του 2006, φέρνοντας από νωρίς θεαματικά αποτελέσματα, μειώνοντας αισθητά τις απώλειες μάχης και τους θανάτους των Αμερικανών στρατιωτών και αφού διήρκεσε για 8 χρόνια, τερματίστηκε άδοξα στις 30 Σεπτεμβρίου 2014, αφού πρώτα δέχτηκε άγρια πολεμική και αμφισβήτηση, κυρίως από τους Αμερικανούς ανθρωπολόγους αλλά και πρώην μέλη των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα.

Στη συνέχεια της διατριβής και με εναρκτήρια βάση την ιδέα ενσωμάτωσης της κοινωνικής επιστήμης στον στρατό των ΗΠΑ μέσω του προγράμματος HTS, αλλά και τη συλλογή των προσωπικών μου διαπιστώσεων για την απουσία της κοινωνικής επιστήμης από τις Ένοπλες Δυνάμεις(ΕΔ) της Κυπριακής Δημοκρατίας (ΚΔ), όπως προέκυψαν από την 30ετή σταδιοδρομία μου στις ΕΔ, εξετάζεται η περίπτωση ένταξης κοινωνικών

επιστημόνων στις ΕΔ της ΚΔ. Ειδικότερα, αναπτύσσεται συγκεκριμένη πρόταση που έχει ως κύριο στόχο την ενθάρρυνση της συζήτησης για ενίσχυση των συντελεστών ισχύος της ΚΔ και ιδιαίτερα της στρατιωτικής ισχύος, αφού όπως έχει ειπωθεί και από τον Μέγα Φρειδερίκο τον Β⁵: «διπλωματία, και κατ' επέκταση κράτος, χωρίς στρατιωτική ισχύ είναι σαν μουσική χωρίς όργανα.

Η εν λόγω πρόταση, περιλαμβάνει την ένταξη κοινωνικών επιστημόνων διαφόρων κλάδων και τη συγκρότηση της Υπηρεσίας Έρευνας και Ανάλυσης του Ανθρώπινου Πεδίου (ΥΕΑΑΠ), στην οποία θα εργάζονται οι κοινωνικοί επιστήμονες μαζί με τους στρατιωτικούς με κύριο σκοπό τη μελέτη και ανάλυση του «Κυπριακής κοινωνίας», τόσο της φίλιας όσο της αντίπαλης (δηλ. τους Τουρκοκύπριους και τον Κατοχικό στρατό). Η ΥΕΑΑΠ θα υπάγεται στο Υπουργείο Άμυνας (ΥΠΑΜ) της Κύπρου και η αποστολή της θα είναι διττή ως εξής:

➤ **Όσο αφορά στη φίλια Κοινωνία:** Θα προβαίνει στην αποκρυπτογράφηση των κοινωνικών χαρακτηριστικών της φίλιας κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων και των ΕΔ της χώρας, επιδιώκοντας τη βελτίωση της κουλτούρας και του τρόπου σκέψης της, την κατάλληλη προετοιμασία και ενδυνάμωση της πίστης στο δίκαιο του αγώνα της, με στόχο την ανάπτυξη υψηλού φρονήματος και ακμαίου ηθικού (ευψυχία), ενώ θα επιδιώκει τη θωράκιση της από τις εχθρικές Ψυχολογικές Επιχειρήσεις (ΨΕΠ) και προπαγάνδα, ώστε σε ενδεχόμενη πολεμική αναμέτρηση με την Τουρκία, να προβάλλει σθεναρή αντίσταση και να διεξαγάγει ένα νικηφόρο πόλεμο μέχρις εσχάτων.

➤ **Όσο αφορά στην αντίπαλη Κοινωνία:** Θα προβαίνει στην αποκρυπτογράφηση των κοινωνικών χαρακτηριστικών και στο ψυχογράφημα της αντίπαλης κοινωνίας, δηλαδή των Τουρκοκυπρίων (Τ/Κ), των Στρατιωτικών Κατοχικών Δυνάμεων (ΣΚΔ), καθώς και των ηγετών τους, με έμφαση την ιστορία τους, των αξιών τους, την θρησκεία τους, των εθίμων και των αναγκών τους, με σκοπό την αποκάλυψη των τρωτών σημείων τους αλλά και των δυνατών τους, ώστε τα μεν πρώτα να κτυπηθούν ενώ τα δεύτερα θα αποφεύγονται, με τελική επιδίωξη την αποδυνάμωση της θέλησης της να πολεμήσει.

⁵ 1712-1786. Βασιλιάς της Πρωσίας το 1740- 1786.

Επιπλέον, η ΥΕΑΑΠ εν καιρώ ειρήνης, θα έχει ένα πιο σύνθετο ρόλο αφού θα λειτουργεί ως δεξαμενή σκέψης (think tank) και ομάδα προβληματισμού (policy institute) με σκοπό την παραγωγή «στρατηγικής σκέψης», η οποία θα διοχετεύεται στον τομέα της άμυνας για τον σχεδιασμό της Αμυντικής Στρατηγικής της χώρας, αλλά και σε άλλες υπηρεσίες, όπως π.χ. στο Υπουργείο Εξωτερικών (ΥΠΕΞ), στο Εθνικό Συμβούλιο της Κύπρου κ.λ.π., συμβάλλοντας έτσι στη διαμόρφωση και στη χάραξη της «υψηλής στρατηγικής»⁶ του κράτους.

Ουσιαστικά, η εμπειρογνωμοσύνη, οι ικανότητες, οι δεξιότητες και οι γνώσεις των κοινωνικών επιστημόνων στη γλωσσολογία, στη ψυχολογία, στην ανθρωπολογία, στην οικονομία, στην ιστορία, στην κοινωνιολογία και στην πολιτική επιστήμη, θα συμβάλουν στην εφαρμογή του αποφθέγματος του μέγιστου θεωρητικού Σουν Τσου: «Εάν γνωρίζεις τον εχθρό σου και τον εαυτό σου δεν χρειάζεται να φοβάσαι για τη νίκη σε εκατό μάχες. Αν γνωρίζεις τον εαυτό σου αλλά όχι τον εχθρό σου για κάθε νίκη που επιτυγχάνεις θα υπόκεισαι και σε μια ήττα. Αν δεν γνωρίζεις ούτε τον εαυτό σου ούτε τον εχθρό σου θα υποκύπτεις σε κάθε μάχη» (Tzu, Sun., 1971).

1.2 Σημαντικότητα – Καινοτομία

Αρχικά θεωρώ ότι, η ανάλυση του HTS σε συνδυασμό με την πρόταση ένταξης των κοινωνικών επιστημόνων στις ΕΔ της ΚΔ, αποτελεί καινοτομία, καθώς όπως έχω διαπιστώσει, το εν λόγω θέμα δεν έχει αναλυθεί επαρκώς στην Ελληνική βιβλιογραφία, οπότε και αισθάνθηκα την ανάγκη να το πραγματευθώ. Σε αυτό συνέβαλε και η προσωπική μου διαπίστωση για την απουσία των κοινωνικών επιστημόνων από τις ΕΔ της ΚΔ, ενώ ισχυρίζομαι ότι το πιο πάνω θέμα αναπτύσσεται για πρώτη φορά σε Κυπριακό Πανεπιστήμιο και ως εκ τούτου το θεωρώ εξόχως σημαντικό. Δεδομένου ότι η κοινωνική επιστήμη έχει προ πολλού ενταχθεί σε όλους τους προηγμένους στρατούς με άριστα αποτελέσματα, αναμένεται ότι η πρότασή μου για ένταξη των κοινωνικών επιστημόνων στις ΕΔ της ΚΔ, καθώς και η συνεργασία τους με στρατιωτικούς, θα

⁶ Σύμφωνα με τον Δρ. Πλακούδα, ως υψηλή Στρατηγική (grand strategy) ορίζεται εν συντομία το τρίπτυχο «ends – ways - means», δηλ. ο τρόπος που το κράτος προχωρεί στη σύζευξη των διαθέσιμων μέσων, προκειμένου να υλοποιήσει τους υπέρτατους στόχους του στην ειρήνη και στον πόλεμο.

λειτουργήσει ευεργετικά, αφού τόσο από τους πολέμους στο Ιράκ και Αφγανιστάν όσο και από τους πρόσφατους πολέμους, έχει διαπιστωθεί ότι για την επίτευξη νικηφόρου αποτελέσματος, είναι αναγκαία η συνέργια στρατιωτικών και ακαδημαϊκών.

Αναμφίβολα, στη σύγχρονη εποχή επιβάλλεται μια νέα σχέση Στρατού και Κοινωνίας, καθώς μαζί με τις τεχνολογικές αλλαγές και την εξέλιξη του πολέμου έχει μεταβληθεί και η κοινωνία. Η κριτική παρουσίαση και η ανάλυση των γεγονότων, στη συνέχεια της μεταπτυχιακής διατριβής, θα καταδείξει την ανάγκη υποβολής διαθρωτικής πρότασης για συγκρότηση μιας νέας υπηρεσίας, η οποία θα καλύψει την εν λόγω ανάγκη. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η Κύπρος ως ένα σύγχρονο κράτος, το οποίο βρίσκεται σε μια ιδιαίτερη γεωγραφική θέση, όπου κυριαρχεί ο νόμος της ισχύος, εφόσον επιθυμεί να απαντά άμεσα στις σύγχρονες κρίσεις και να συνεισφέρει στη διεθνή ειρήνη και σταθερότητα, αλλά πρωτίστως να εξασφαλίσει τη δική της εθνική ασφάλεια και επιβίωση, θα πρέπει να απαιτήσει από τις ΕΔ της μια μεγαλύτερη ποικιλομορφία δραστηριοτήτων, περισσότερο «κοινωνικών» παρά «αμιγώς στρατιωτικών».

Καταληκτικά υποστηρίζω, ότι μέσω της έμπρακτης εφαρμογής της πρότασης μου για ενσωμάτωση των κοινωνικών επιστημόνων στις ΕΔ της ΚΔ, θα δοθεί μια νέα δυναμική, έτσι ώστε να αντιμετωπιστούν οι νέες προκλήσεις και να αποφευχθούν τα λάθη του παρελθόντος. Τέλος, αισιοδοξώ ότι εάν υιοθετηθεί η πρόταση μου θα ενισχυθεί η στρατιωτική ισχύς της χώρας και ταυτόχρονα θα χαραχθούν νικηφόρες στρατηγικές, οι οποίες θα συμβάλουν στην επιτυχημένη αντιμετώπιση της επιθετικότητας της Τουρκίας, η οποία συνεχίζει να κατέχει επί μισό περίπου αιώνα, το 37% του εδάφους της Κύπρου και διατηρεί στις κατεχόμενες περιοχές ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις.

1.3 Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα δύο κεντρικά ερωτήματα της διατριβής είναι τα εξής:

- Το πρόγραμμα HTS είναι μια καλή ιδέα, το οποίο εφόσον τύχει ορθής μεταχείρισης μπορεί να πετύχει τους στόχους του ή απλά είναι μια κακή ιδέα; και
- Μπορούν οι κοινωνικοί επιστήμονες να ενσωματωθούν στις ΕΔ της Κύπρου;

Άλλα επί μέρους ερωτήματα είναι:

- ❖ Ποιά άλλα παρόμοια προγράμματα έχουν εφαρμοστεί στο παρελθόν και ποιά από αυτά ήταν επιτυχημένα;
- ❖ Ποιά είναι η φιλοσοφία ενός επιτυχημένου προγράμματος;
- ❖ Ποιό ήταν το πραγματικό κίνητρο για τη δημιουργία αυτού του προγράμματος;
- ❖ Πώς θα μπορούσαν οι κοινωνικοί επιστήμονες να ενσωματωθούν στις ΕΔ της Κύπρου;
- ❖ Πώς θα λειτουργούν οι κοινωνικοί επιστήμονες εφόσον συζητηθούν με τους στρατιωτικούς; και
- ❖ Ποιά μορφή θα έχει η ΥΕΑΑΠ, ποιά θα είναι η αποστολή της και ποιοί οι στόχοι της;

1.4 Στοιχεία Μεθοδολογίας

Η μεταπτυχιακή διατριβή ουσιαστικά αποτελείται από δύο διακριτές ενότητες. Στην πρώτη ενότητα, η οποία είναι καθαρά θεωρητική, περιγράφεται και αναλύεται το πρόγραμμα HTS μέσω της ανάλυσης των δεδομένων. Στη δεύτερη ενότητα, η οποία είναι ερευνητική, διερευνάται η περίπτωση ένταξης των κοινωνικών επιστημών στις ΕΔ της Κύπρου, το σχήμα, η οργάνωση και η αποστολή της νέας υπηρεσίας, ο τρόπος δράσης της και τέλος τα συμπεράσματα, στα οποία διακρίνεται η ανάγκη συνεργασίας των ακαδημαϊκών μαζί με τους στρατιωτικούς, για το καλό της πατρίδας.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται στην πρώτη ενότητα, για την περιγραφή και ανάλυση του HTS, βασίζεται στην ποιοτική έρευνα και στην ανάλυση πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων, όπως δεδομένα από ποικίλες πηγές, βιβλία, επιστημονικά άρθρα, άρθρα σε εφημερίδες, στρατιωτικά έγγραφα και δόγματα από ανοικτές πηγές, συνεντεύξεις που δημοσιεύονται από κοινωνικούς επιστήμονες και στρατιωτικούς, δημοσιεύσεις από κρατικούς φορείς, αλλά και άλλων δεδομένων, τα οποία έχουν ήδη συλλεχθεί για διαφορετικούς λόγους, όπου περιλαμβάνουν τόσο ακατέργαστα όσο και συνοπτικά δημοσιεύματα, τα οποία αναλύονται περαιτέρω, ώστε να παρέχουν συμπληρωματική ή διαφορετική γνώση, ερμηνείες και συμπεράσματα.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται στη δεύτερη ενότητα, δεν βασίζεται σε κάποια συγκεκριμένη μεθοδολογία παρά μόνο αποτελεί εμπειρική μελέτη, αφού στηρίζεται στο

δικό μου γνωστικό πεδίο, στην επαγγελματική μου κατάρτιση και στην εμπειρική μου γνώση, αφού όπως προανέφερα είμαι εν ενεργεία στέλεχος στις Κυπριακές ΕΔ. Με αφετηρία τη θέση αυτή, η όλη προσπάθεια παρουσίασης του θέματος στη δεύτερη ενότητα, στηρίζεται στη θεωρία ενσωμάτωσης των κοινωνικών επιστημόνων στον Αμερικανικό στρατό, στη λειτουργία του προγράμματος HTS, στην αποκωδικοποίηση των λόγων αποτυχίας του, καθώς και στα συμπεράσματα από την εφαρμογή του.

2. Επισκόπηση βιβλιογραφίας

Από τη διερεύνηση και μελέτη της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, σχετικά με το πρόγραμμα HTS αλλά και γενικότερα για το θέμα της εξέγερσης - αντιεξέγερσης, όπου αποτελεί την πρώτη ενότητα της διατριβής, αποδείχτηκε εύγλωπτα η έλλειψη σχετικής ελληνικής βιβλιογραφίας, χωρίς όμως αυτό να αποτελέσει τροχοπέδη στην καταγραφή των σχετικών εννοιών. Έχω διαπιστώσει ότι ενώ υπάρχει αρκετή ελληνική βιβλιογραφία σχετική με τον παραδοσιακό ανταρτοπόλεμο, η εξέγερση και η αντιεξέγερση στη σύγχρονη εποχή εξετάζεται ελάχιστα, σε αντίθεση με την αντίστοιχη ξενόγλωσση -κυρίως αγγλοσαξονική, όπου έχει να προσφέρει πληθώρα βιβλίων και αρθρογραφίας. Εξαίρεση στην πιο πάνω διαπίστωση και γεγονός ιδιαίτερα ενθαρρυντικό, αποτελεί η ύπαρξη δύο ελληνόγλωσσων βιβλίων του Δρ. Πλακούδα Σπύρου, στα οποία φωτίζεται το εν λόγω θέμα, αφού εξετάζεται η εξέγερση των λαών και ο αντάρτικος πόλεμος, ενώ αναλύεται ο τρόπος αντιμετώπισής του, καθώς και η στρατηγική της αντιεξέγερσης και του αντι-αντάρτικου. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο βιβλίο: «Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος (1946 -1949): Πεδίο μάχης του ψυχρού πολέμου Πλακούδας Σ. (2017)», αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο υπερίσχυσε το αστικό καθεστώς και ηττήθηκε ένα ισχυρό κομμουνιστικό αντάρτικο, μέσα σε μόλις 4 χρόνια, ενώ πραγματεύεται τον Ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο υπό το πρίσμα κυρίως της στρατηγικής και όχι της ιστορίας ή της πολιτικής. Συνεπώς, το βιβλίο αυτό αποδεικνύεται ιδιαίτερα χρήσιμο στους λάτρεις της σύγχρονης Ελληνικής ιστορίας, καθώς και στους μελετητές των Διεθνών Σχέσεων - Στρατηγικής και ιδίως στους μελετητές της εξέγερσης και του ανταρτοπόλεμου. Στο δεύτερο βιβλίο, το οποίο είναι το «Πόλεμος και Ειρήνη: Ο αγώνας των Κούρδων στην Τουρκία (2004 – 2016), Πλακούδας Σ. (2018)», ο συγγραφέας φωτίζει βασικά ζητήματα που σχετίζονται με την ειρήνη και τον πόλεμο και ειδικά τον ανταρτοπόλεμο των Κούρδων κατά της Τουρκίας. Ο συγγραφέας, στην ανάλυσή του για τη σύγκρουση της Τουρκίας με το ΡΚΚ χρησιμοποιεί τη γενική θεωρία της ασύμμετρης σύγκρουσης, γνωστής ως σύγκρουση χαμηλής έντασης ή άτακτος πόλεμος ή ανταρτοπόλεμος, και καταλήγει σε συμπεράσματα μιας ανοιχτής έρευνας για το πώς μπορεί να τερματιστεί μια παρατεταμένη σύγκρουση. Η προσέγγιση που παρέχει ο Δρ. Πλακούδας σε αυτό το βιβλίο είναι πολύ σημαντική, καθότι η έκβαση ενός αντιεξεγερτικού πολέμου δεν είναι ποτέ ξεκάθαρη και απόλυτη, είτε καταλήξει σε νίκη είτε σε ήττα. Στην πραγματικότητα η άμεση στρατιωτική νίκη και ο έλεγχος μιας περιοχής,

δεν εγγυάται ότι το τέλος της σύγκρουσης θα είναι προς το συμφέρον των δυνάμεων της ανταρσίας.

Επίσης μελετήθηκαν διάφορα άλλα αγγλόγλωσσα βιβλία και επιστημονικά άρθρα, του Δρ. Πλακούδα, με χαρακτηριστικό το βιβλίο «Insurgency and counter-insurgency in Turkey: Plakoudas, S. (2018)», το οποίο δίνει μια ολοκληρωμένη περιγραφή της εξέγερσης του PKK, μιας από τις πιο περίπλοκες και μακροβιότερες εθνικιστικές συγκρούσεις της μεταπολεμικής εποχής. Στο εν λόγω βιβλίο εξετάζονται διεξοδικά οι ειρηνευτικές συνομιλίες μεταξύ του PKK και της Τουρκίας από το 2013 έως το 2015 και την αναζωπύρωση του πολέμου από τον Ιούλιο του 2015, ενώ σηματοδοτεί την πρώτη μελέτη που αναλύει σε βάθος την επιχείρηση «Ασπίδα του Ευφράτη» (Αύγουστος 2016 - Μάρτιος 2017), μέρος του διπτού «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» της Τουρκίας κατά του ISIS και του PKK / PYD.

Όσο αφορά στην ανάλυση του HTS και στην αντίδραση των ανθρωπολόγων σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος, χαρακτηριστικό είναι το βιβλίο του καθηγητή R.J. Gonzalez «Αμερικανική Αντιεξέγερση, Ανθρώπινη Επιστήμη στο Ανθρώπινο Πεδίο, (2016)», το οποίο μεταφράστηκε την ίδια χρονιά και στα Ελληνικά. Στο εν λόγω βιβλίο, ο συγγραφέας ισχυρίζεται ότι οι συνέπειες της εμμονής του Αμερικάνικου στρατού και των κοινωνικών ανθρωπολόγων να ελέγχουν το ανθρώπινο βασίλειο, μετατρέπει τον «πολιτισμό» σε στρατιωτικό εργαλείο. Για να το αποδείξει αυτό, ο συγγραφέας φέρνει ως παράδειγμα το πρόγραμμα HTS, το οποίο εφαρμόστηκε από τους Αμερικάνους στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, ως μέρος της ήπιας αντιεξέγερσης. Για την εφαρμογή του, το πεντάγωνο χρησιμοποίησε ιδιωτικές εταιρείες παροχής στρατιωτικών υπηρεσιών αποτελούμενες από κοινωνικούς επιστήμονες, στις οποίες συμμετείχαν κυρίως ανθρωπολόγοι αλλά και πολιτικοί επιστήμονες, ψυχολόγοι και κοινωνιολόγοι, οι οποίοι στη συνέχεια ενσωματώθηκαν σε στρατιωτικές μονάδες για αντιμετώπιση της εξέγερσης των αυτοχθόνων πληθυσμών με ήπιο τρόπο.

Αναφορικά με τη δεύτερη ενότητα της διατριβής, δηλαδή της ένταξης κοινωνικών επιστημόνων στις ΕΔ της Κύπρου, λόγω της μη ύπαρξης σχετικής εμπειρίας αλλά και κατά την άποψή μου της ισχνής παρουσίας της κοινωνικής επιστήμης στις ΕΔ της Κύπρου, δεν ανευρέθηκε σχετική βιβλιογραφία ή πηγές για τεκμηριώσω την πρόταση ενσωμάτωσής τους, οπότεν βασίστηκα σε συγγράμματα σχετικά με τις κοινωνικές

επιστήμες, ιδίως στον Αμερικάνικο στρατό αλλά και σε κείμενα αναφορικά με την κοινωνιολογία στις Ελληνικές ΕΔ, όπως του Καφφέ Γ. και Σμοκοβίτη Δ. Για την κατανόηση της σημασίας της στρατιωτικής κοινωνιολογίας, αναφορικά με τις σχέσεις του στρατιωτικού και πολιτικού προσωπικού στις ΕΔ και την περίπτωση συνεργασίας μεταξύ τους, μελετήθηκε το έργο του Samuel Huntington, με τίτλο «The Soldier And The State, The Theory and Practice of Civil-Military Relations», S. Huntington (1957). Στο πλαίσιο της εργασίας αυτής, ο συγγραφέας επιχειρεί να θέσει όλες τις βασικές παραμέτρους που πρέπει να ληφθούν υπόψη για να κατανοηθεί καλύτερα η αναπτυσσόμενη σχέση μεταξύ πολιτικής εξουσίας και στρατού. Αναζητά τον δημόσιο ρόλο και την ευθύνη των στρατιωτικών ηγετών, στοιχεία τα οποία πρέπει να εξεταστούν πιο προσεκτικά και να κατανοηθούν καλύτερα. Σε αυτή τη βαθύτατα σημαντική αναζήτηση, ο καθηγητής Huntington, έχει συμβάλει εντυπωσιακά και προκλητικά, αφού επισημαίνει ότι με βάση τον συγγραφέα Carl Von Clausewitz⁷, διερευνώντας «τη φύση των στρατιωτικών φαινομένων», κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με διαφορετικά μέσα, επομένως ο πόλεμος είναι μια υπόθεση ολόκληρου του έθνους. Βασιζόμενος σε αυτό το θεωρητικό υπόβαθρο, ο καθηγητής Huntington δεν ασχολείται τόσο με τον πόλεμο όσο με την επίτευξη και τη διατήρηση της «στρατιωτικής ασφάλειας». Στην ανάλυσή του επικεντρώνεται στη στρατιωτική ηγεσία και στη σωστή σχέση της με την κυβέρνηση. Σύμφωνα με τον καθηγητή Huntington, το σύγχρονο σώμα αξιωματικών είναι ένα επαγγελματικό σώμα και ο σύγχρονος στρατιωτικός αξιωματικός ένας επαγγελματίας άνθρωπος (Huntington, 1959: 55-58). Έτσι ο συγγραφέας αναπτύσσει αυτή τη θέση με δύναμη και πλούσια επεξηγηματική λεπτομέρεια, τονίζοντας ότι η εμπειρογνωμοσύνη, η υπευθυνότητα και η εταιρική συνείδηση είναι τα δείγματα του επαγγελματισμού του στρατιωτικού, και καταλήγει ότι στον σύγχρονο δυτικό πολιτισμό όλα αυτά τα στοιχεία είναι απαραίτητα χαρακτηριστικά του σώματος των αξιωματικών. Δεδομένου ότι πολλές από τις αρχές που διατύπωσε ο Huntington εξακολουθούν να αντανακλούν την πραγματικότητα σήμερα, η σημασία του έργου του είναι τεράστια.

⁷ Ο Carl von Clausewitz (1 Ιουλίου 1780 - 16 Νοεμβρίου 1831) ήταν Πρώσος στρατηγός και στρατιωτικός θεωρητικός, ο οποίος έδωσε έμφαση στις "ηθικές", όπου με σύγχρονους όρους εννοούμε τις ψυχολογικές και πολιτικές πτυχές διεξαγωγής του πολέμου.

Εκτός από τα παραπάνω βιβλία και συγγράμματα, στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή παρουσιάζω και διάφορα άλλα κείμενα, τα οποία αναλύουν το θεωρητικό υπόβαθρο και την εφαρμογή του προγράμματος HTS και γενικότερα τα θέματα της εξέγερσης – αντιεξέγερσης, όπως για παράδειγμα των (Kipp et al., 2006), (McFate, M., & Jackson, A. V., 2006), (Forte, 2010), (Fondacaro & McFate, 2011) και (Sims, 2016), ενώ συμπληρωματικά για την εξαγωγή των συμπερασμάτων, χρησιμοποιώ τα κείμενα των (Jacob Kipp, Ph.D.; Lester Grau; Karl Prinslow; and Captain Don Smith, 2006), (Trinquier, R., 2006), (Albro, R., 2012) και (Plakoudas, 2015).

Καταληκτικά, είναι αξιοσημείωτο ότι κατά την προσπάθειά μου για εξεύρεση βιβλιογραφίας και στρατιωτικών ντοκουμέντων που αναφέρονται στους βαθύτερους λόγους τερματισμού του προγράμματος HTS, συνάντησα αρκετούς περιορισμούς, δεδομένου ότι τα στρατιωτικά συμπεράσματα είναι συχνά διαβαθμισμένα από τον στρατό των ΗΠΑ και συνεπώς αδημοσίευστα.

3. Κοινωνικές Επιστήμες και Στρατός

3.1. Η Ανθρωπολογία και η εμπλοκή της με τη βία και τον πόλεμο

Συνοπτικά, η ανθρωπολογία είναι μια διεπιστημονική κοινωνική επιστήμη που μελετά ανθρώπους του παρελθόντος και του παρόντος, αντλώντας γνώσεις από τις κοινωνικές και βιολογικές επιστήμες, καθώς και τις ανθρωπιστικές και φυσικές επιστήμες. Η ανθρωπολογία υποδιαιρείται σε διάφορους άλλους κλάδους όπως: (α) η ανθρωπολογία της θρησκείας, η οποία μελετά τη σχέση των θρησκευτικών θεσμών με άλλους κοινωνικούς θεσμούς και συγκρίνει τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και πρακτικές μεταξύ των πολιτισμών, (β) η εφαρμοσμένη ανθρωπολογία, η οποία μελετά την εφαρμογή ανθρωπολογικών μεθόδων και θεωριών για την ανάλυση και την επίλυση πρακτικών προβλημάτων, και (γ) η πολιτιστική ανθρωπολογία, όπου επικεντρώνεται στη μελέτη των πολιτισμικών διαφορών μεταξύ των ανθρώπων, συλλέγοντας δεδομένα για τον αντίκτυπο των παγκόσμιων οικονομικών και πολιτικών διαδικασιών στην τοπική πολιτιστική πραγματικότητα.

Πολύ πριν υπάρξει ο επίσημος κλάδος της ανθρωπολογίας, οι ιδέες της ανθρωπολογίας χρησιμοποιήθηκαν από πολιτικούς και στρατιωτικούς, προκειμένου να κατανοήσουν τη γλώσσα και τον πολιτισμό των εχθρών τους. Αναμφίβολα, σε έναν κόσμο που διακρίνεται από πολιτικές και στρατιωτικές συγκρούσεις, οι οποίες είναι συνυφασμένες με το μέγεθος της διαθέτουσας ισχύος του κάθε δρώντος, η γνώση των άλλων πολιτισμών θεωρείται από ανέκαθεν ως στρατηγικό πλεονέκτημα. Αναντίλεκτα λοιπόν, η σχέση της ανθρωπολογίας με τη βία και τον πόλεμο μπορεί να περιγραφεί ως σχέση αμηχανίας. Αν και η ανθρωπολογική περίοδος συμπίπτει με την πιο βίαιη περίοδο, και ενώ η αυξανόμενη ένταση και συχνότητα στη βία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής, εντούτοις το φαινόμενο της βίας παραμένει για τον κλάδο της ανθρωπολογίας ως ένα «τυφλό σημείο». Η ανθρωπολογία βλέπει τη βία ως μη εμπλεκόμενη στην οικοδόμηση της κοινωνίας, της πολιτικής και του πολιτισμού, ενώ μέχρι πρόσφατα απέφευγε συστηματικά να ασχοληθεί με το φαινόμενο, καθώς και να το προσεγγίσει αναλυτικά, ώστε να το καταστήσει αντικείμενο μελέτης με σκοπό να αρθρώσει ένα συγκροτημένο προβληματισμό (Αστρινάκη, Ρ., 2005: 3-4).

Είναι γεγονός ότι, υπάρχει μια μακρά και καλά τεκμηριωμένη ιστορία μεταξύ της ανθρωπολογίας με τη βία και τον πόλεμο, με μερικά από τα πιο διάσημα ονόματα της ανθρωπολογίας όπως η Margaret Mead και η Ruth Benn Nediect,⁸ να συνεργάζονται με τον στρατό για τα θέματα της ειδικότητάς τους. Για περισσότερα από διακόσια χρόνια, οι ανθρωπολόγοι έχουν συνεργαστεί με κυβερνήσεις και στρατούς με διάφορους τρόπους, από το να υπηρετήσουν ως πολιτιστικοί σύμβουλοι μέχρι και την ενεργό κατασκοπεία. Κατά καιρούς, η επαγγελματική ανθρωπολογία και οι ανθρωπολόγοι αποτελούσαν ένα σημαντικό κεφάλαιο στις στρατηγικές απαιτήσεις της στρατιωτικής ηγεσίας των ΗΠΑ, ενώ άλλες φορές η πειθαρχία και η στρατιωτική δράση έρχονταν σε αντίθεση μεταξύ τους. Αυτή η επίμαχη σχέση, είναι άμεσα συνυφασμένη με το γεγονός ότι ο πόλεμος είναι προέκταση της πολιτικής. Αν ευρύνουμε την παρατήρησή μας θα διαπιστώσουμε ότι σε κάθε πολεμική αναμέτρηση, το πολιτικό στοιχείο φέρνει σε αντιπαράθεση τους άμαχους και τους μαχητές, γεγονός που απασχολεί διαρκώς διάφορους κλάδους της ακαδημαϊκής κοινότητας. Ιστορικά, η ανθρωπολογία και η αρχαιολογία σχετίζονται άμεσα με μακροπρόθεσμες προοπτικές σε μακροχρόνιες ένοπλες συγκρούσεις, ενώ όπου η σύγκρουση επηρεάζεται κοινωνικά, η ανάγκη για κοινωνική επιστήμη γίνεται ισχυρότερη. Αυτή η ιστορική ουρά είναι σημαντική, καθώς παρέχει το πλαίσιο για τη συζήτηση περί του HTS (Albro, R., 2010).

Αποτελεί πλέον κοινοτοπία, ότι η ανθρωπολογία αναδείχθηκε πρώτα στις εκστρατείες του Μέγα Αλεξάνδρου από το 334 έως το 323 π.Χ., ο οποίος εκστράτευσε συνοδευόμενος από διάφορους κοινωνικούς επιστήμονες της εποχής, για κατανόηση των τοπικών πληθυσμών και για διάδοση του Ελληνικού πολιτισμού, ενώ ενθάρρυνε τους μισθοφόρους του να παντρεύονται τις ντόπιες, παρέχοντάς τους μάλιστα οικονομικά κίνητρα, με σκοπό να ριζώσουν εκεί με τρόπο που θα σταθεροποιούσε την αυτοκρατορία του. Μετά το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου το 323 π.Χ., η Ελληνική κατοχή της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου, αποτέλεσε ένα είδος ιστορικού σημείου αιχμής στον κυνισμό των στρατιωτικών καταλήψεων, καθώς οι Έλληνες κατακτητές συγχώνευσαν τις θρησκευτικές τους απόψεις με τις τοπικές αιγυπτιακές πεποιθήσεις με τρόπο που διευκόλυνε το πολιτικό σκηνικό,

⁸ Η Ruth Benedict και η Margaret Mead ήταν Αμερικανίδες φίλες όπου γνωρίστηκαν στο Barnard College το 1922, όταν η Mead ήταν φοιτήτρια και η Benedict καθηγήτρια. Έγιναν ερωτικές σύντροφοι (αν και οι δύο παντρεμένες) και πρωτοστάτησαν στον τότε ανδροκρατούμενο κλάδο της ανθρωπολογίας.

επιτρέποντας την εξαγωγή αγαθών και κερδών πίσω στον πυρήνα της αυτοκρατορίας (Price, D. H., 2011). Πολύ αργότερα οι ΗΠΑ, στα μέσα του 19ου αιώνα, χρησιμοποίησαν την ανθρωπολογία ως εργαλείο με σκοπό να κατανοήσουν και να διαχειριστούν τον πληθυσμό των ιθαγενών, κατά τον πόλεμο τους με τους Ινδιάνους. Στη συνέχεια και συγκεκριμένα το 1914, ο TE Lawrence⁹, γνωστός ως ο «Λόρενς της Αραβίας», διεξήγαγε γεωγραφικές έρευνες με τις βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις στην έρημο Νεγκέβ και είχε υπό την αιγίδα του μια ολόκληρη αρχαιολογική αποστολή. Το στρατιωτικό ενδιαφέρον της ανθρωπολογικής επιστήμης συνεχίστηκε και μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου οι συγκρούσεις αντί να βασίζονται σε διακρίσεις μεταξύ μετώπου και μετόπισθεν, στρατιωτικών και αμάχων, στόχευαν όλο και περισσότερο τους αμάχους, με αποτέλεσμα οι άμαχοι να αποτελούν το 90% των απωλειών μάχης (Αστρινάκη, Ρ., 2005: 5).

Σύμφωνα με την ιστορικό Priya Satia¹⁰, στο έργο της «Time's monster: How history makes history», μεταξύ των δύο παγκοσμίων πολέμων, ενώ οι Βρετανοί στοχαστές αφηγούνταν την ιστορία μιας αυτοκρατορίας, η οποία συνέτριβε βάνουσα τις εξεγέρσεις, εντούτοις η αποαποικιοποίηση βρισκόταν προ των πυλών. Η Priya Satia στο βιβλίο της επισημαίνει ότι η εξουσία που απολάμβαναν οι Βρετανοί στην Αραβία, δεν εξαρτήθηκε μόνο από οικονομικούς ή στρατηγικούς λόγους, αλλά βασίστηκε στην εθνολογική γνώση και στην αντίληψη των τοπικών πληθυσμών. Η εθνογραφική εργασία εκείνων που κατείχαν ανθρωπολογική εμπειρία, είχε τη δυνατότητα να επηρεάσει την πολιτική των περιοχών στις οποίες λειτουργούσαν, βοηθώντας παράλληλα στην άσκηση της στρατιωτικής εξουσίας, με στην αποκρυπτογράφηση των κοινωνικών και ιστορικών διαστάσεων των ξένων εθνών (Priya Satia, 2020).

Ακολούθως, κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η υπαρξιακή απειλή για τις ΗΠΑ επέτρεψε για πρώτη φορά μια συστηματική ενσωμάτωση της ανθρωπολογίας στις στρατιωτικές της επιχειρήσεις. Η κλίμακα και το εύρος της απειλής από τους εχθρούς

⁹ Ο συνταγματάρχης Thomas Edward Lawrence CB DSO (16 Αυγούστου 1888 - 19 Μαΐου 1935) ήταν Βρετανός αρχαιολόγος, αξιωματικός του στρατού, διπλωμάτης και συγγραφέας, ο οποίος έγινε γνωστός για το ρόλο του στην Αραβική Εξέγερση (1916-1918) και στην Εκστρατεία του Σινά και της Παλαιστίνης (1915-1918) κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

¹⁰ Η Priya Satia είναι Αμερικανίδα ιστορικός της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και καθηγήτρια Διεθνούς Ιστορίας Raymond A. Spruance στο Πανεπιστήμιο του Στάνφορντ.

της, απαίτησε μια αναλογική ενίσχυση των στρατιωτικών υπηρεσιών πληροφοριών, ενώ για πρώτη φορά, υπήρξε οργανωμένη χρήση των κοινωνικών επιστημών για την κατανόηση του πολέμου και ιδιαίτερα η συστηματική ανάπτυξη των κοινωνικών επιστημών, με σκοπό τη συλλογή και ανάλυση των πληροφοριών, οι οποίες ήταν απαραίτητες για την ανάπτυξη της «στρατιωτικής στρατηγικής»¹¹. Το 1941, η Αμερικανική Ανθρωπολογική Εταιρεία πέρασε ένα ψήφισμα, το οποίο έθετε στη διάθεση της πατρίδας τους πόρους αλλά και τις ικανότητες των μελών της. Στα μέσα του 1941, δημιουργήθηκε με προεδρική απόφαση η αμερικανική υπηρεσία συντονισμού πληροφοριών, (US of the Coordinator of Information - OCI), η οποία ήταν ένα πολιτικό γραφείο επιφορτισμένη με τη συγκέντρωση πληροφοριών (Price, D. H., 2011).

Η ευρεία και σημαντική προσφορά της ανθρωπολογίας κατά τη διάρκεια του Β΄ παγκόσμιου πολέμου, συνάδεται από μια έκθεση της Αμερικανικής Γραμματείας «Fred Eggan»¹², προς τον ανθρωπολογικό Σύλλογο, σχετική με την πρόοδο της επιστήμης, όπου χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 1943 πάνω από το 50 τοις εκατό (%) των επαγγελματιών ανθρωπολόγων στις ΗΠΑ, είχαν εμπλακεί άμεσα στην πολεμική προσπάθεια και οι πλείστοι των υπολοίπων προσέφεραν εργασία μερικής απασχόλησης. Ανάλογη ήταν και η προσφορά των επιστημόνων ανθρωπολόγων κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου. Σύμφωνα με τον Seymour Deitchman¹³, ο οποίος είχε εμπλακεί σε στρατιωτικά ερευνητικά προγράμματα, η συμμετοχή της ανθρωπολογίας κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, ήταν σαφώς πιο αυξημένη. Ειδικά στον πόλεμο του Βιετνάμ, ο οποίος ήταν ένας μακροχρόνιος και δύσκολος πόλεμος, σε μια παράξενη και μακρινή

¹¹ Η στρατιωτική στρατηγική αναφέρεται στη χρήση ένοπλης βίας από ξηρά, θάλασσα και αέρα προκειμένου να υλοποιηθούν οι πολιτικοί στόχοι που έχουν τεθεί χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η χρήση ένοπλης βίας είναι αυτοσκοπός.

¹² Ο Frederick Russell Eggan (12 Σεπτεμβρίου 1906 στο Σιάτλ της Ουάσιγκτον - 7 Μαΐου 1991) ήταν Αμερικανός ανθρωπολόγος, γνωστός για την καινοτόμο εφαρμογή των αρχών της βρετανικής κοινωνικής ανθρωπολογίας στη μελέτη των ινδιάνικων φυλών της Αμερικής.

¹³ Seymour Jacob Deitchman, ήταν Αμερικανός μηχανολόγος μηχανικός, ερευνητής. Παρασημοφορήθηκε με το παράσημο του Ιππότη του Εθνικού Τάγματος (Βιετνάμ)- παραλήπτης του μεταλλίου "Meritorious Civilian Service" του Υπουργείου Άμυνας, 1969, του Υπουργού Ναυτικού, 1992. Μέλος του Αμερικανικού Ινστιτούτου Αεροναυπηγικής και Αστροναυτικής, της Αμερικανικής Ένωσης για την Προώθηση της Επιστήμης, Sigma Xi.

γωνιά του πλανήτη, η Αμερική έκανε ευρεία χρήση των ανθρωπολόγων με σκοπό την κατανόηση και χειρισμό των τοπικών πληθυσμών (Evans, A. D. , 2010: 23-34).

Αργότερα στους πολέμους του Ιράκ και του Αφγανιστάν, με την έλευση και εφαρμογή του κοινωνικού προγράμματος HTS στον αμερικανικό στρατό έγινε γνωστή και η πρόσληψη ανθρωπολόγων για την παροχή «πολιτισμικής γνώσης» με σκοπό την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της εξέγερσης, γεγονός όπου είχε δημιουργήσει πολυάριθμες συγκρούσεις και συζητήσεις μεταξύ των υποστηρικτών του HTS και των επικριτών της ανθρωπολογίας (Forte, M. C. , 2011).

3.2 Στρατιωτική Κοινωνιολογία και ΕΔ

Η στρατιωτική κοινωνιολογία, σύμφωνα με τον Δημήτριο Σμοκοβίτη¹⁴, είναι «ένας ειδικός κλάδος της κοινωνιολογίας, όπου μελετά το ίδιο το στράτευμα και όχι τον πόλεμο, καθώς και τον λειτουργικό ρόλο του στρατεύματος στην κοινωνική, οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη. Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των στρατιωτικών κοινωνιολόγων είναι η εφαρμογή της κοινωνιολογικής γνώσης και των σχετικών ερευνητικών μεθόδων για τη βελτίωση της στρατιωτικής αποτελεσματικότητας (Σμοκοβίτης, 1977: 26).

Το ενδιαφέρον για την κοινωνιολογική μελέτη αναφορικά με το θεσμό των ΕΔ, εκδηλώθηκε κυρίως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, επομένως η στρατιωτική κοινωνιολογία, γνωστή και ως κοινωνιολογία των ΕΔ, είναι ίσως ο λιγότερο γνωστός κλάδος της ευρύτερης επιστήμης της κοινωνιολογίας. Από αυτή τη σε βάθος μελέτη προέκυψαν δύο κύριοι κλάδοι της στρατιωτικής κοινωνιολογίας: (α) ο πρώτος κλάδος αφορούσε τη μελέτη της σχέσης που αναπτύχθηκε μεταξύ της πολιτικής εξουσίας και των ΕΔ με την ευρεία έννοια, ενώ (β) ο δεύτερος κλάδος αφορούσε τη μελέτη των ιδίων των ΕΔ, όπου λειτουργούν ως κοινωνικό σύστημα (Καφφές, 2005: 9-11).

Αναμφίβολα, η επισημοποίηση των σύγχρονων πολιτικοστρατιωτικών σχέσεων (Civ-Mil ή CMR) ως ένα σημαντικό θέμα της Πολιτικής Επιστήμης και της Κοινωνιολογίας,

¹⁴ Ο Δημήτριος Σμοκοβίτης γεννήθηκε το 1932 στη Λαμία. Είναι διδάκτωρ δημοσίου δικαίου και πολιτικών επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου. Έχει κάνει μεταδιδακτορικές σπουδές στο Center for International Affairs, στο Harvard University (υπότροφος του Ιδρύματος Α. Ωνάσης). Visiting Scholar στο Sloan School of Management, M.I.T. Μεταπτυχιακές σπουδές ΑΣΟΕΕ, Cranfield Institute of Technology Αγγλίας (υπότροφος NATO/ Υπουργείου Συντονισμού), Universite de Toulouse Γαλλίας.

οφείλεται στους Αμερικανούς κοινωνιολόγους Samuel Huntington¹⁵ και Maurice Janowitz¹⁶, οι οποίοι αποτελούν τους δύο σημαντικότερους επιστήμονες στον τομέα της κοινωνιολογίας, αφού αμφότεροι θεωρούνται ως οι κύριοι εκπρόσωποι των δύο κλάδων της στρατιωτικής κοινωνιολογίας. Σήμερα, η στρατιωτική κοινωνιολογία είναι πλέον ένα μάθημα που διδάσκεται σε πολλά πανεπιστήμια σε όλο τον κόσμο, κυρίως στις ΗΠΑ, και μάλιστα θεωρείται από πολλούς ως ξεχωριστός ειδικός κλάδος της κοινωνιολογίας (Γ. Καφφές, 2005, : 22). Οι κύριοι ερευνητικοί στόχοι του κλάδου της κοινωνιολογίας που ασχολείται με τις ΕΔ είναι ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας τους, οι παρατηρούμενες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ανθρώπινων παραγόντων και των ΕΔ, η σχέση τους με τους πολιτικούς, οικονομικούς και γενικούς τομείς της κοινωνίας. Η μορφή των ΕΔ σε κάθε χώρα και ο τρόπος με τον οποίο οργανώνονται και λειτουργούν ως ξεχωριστό κοινωνικό σύστημα που εμπεριέχεται και αλληλεπιδρά με το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο είναι συχνά ένα σημαντικό ζήτημα όπου χρήζει πιο βαθιάς μελέτης και διερεύνησης. Επομένως, στο πλαίσιο της έρευνας κοινωνιολόγων που ασχολούνται με ένα συγκεκριμένο πεδίο, επιχειρείται να μελετηθεί όχι μόνο ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούν οι ΕΔ, αλλά και οι τρόποι με τους οποίους οι ΕΔ μπορούν να επηρεάσουν διάφορους τομείς της κοινωνίας (Γ. Καφφές, 2005 : 14 – 16).

Η μελέτη της στρατιωτικής κοινωνιολογίας στην Ελλάδα, παρά τη σημασία της, εκτιμάται ότι δεν αναπτύχθηκε όσο θα ανέμενε κανείς, ενώ η ανάπτυξη της στρατιωτικής κοινωνιολογίας στις ΕΔ της Κύπρου, η οποία ακολουθεί στενά την Ελλάδα σε θέματα άμυνας, έχω παρατηρήσει ότι βρίσκεται σε νηπιακό στάδιο. Γενικότερα, τόσο η Ελλάδα όσο και η Κύπρος έχουν μικρή εμπλοκή στη διαμόρφωση διεθνών προτεραιοτήτων σε κοινωνικές, πολιτικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, ενώ σήμερα στα πανεπιστήμια τους

¹⁵ Ο Samuel Phillips Huntington (18 Απριλίου 1927 - 24 Δεκεμβρίου 2008) ήταν Αμερικανός πολιτικός επιστήμονας, σύμβουλος και ακαδημαϊκός. Πέρασε περισσότερο από μισό αιώνα στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, όπου διετέλεσε διευθυντής του Κέντρου Διεθνών Υποθέσεων του Χάρβαρντ και καθηγητής Πανεπιστημίου Albert J. Weatherhead III.

¹⁶ Ο Morris Janowitz (22 Οκτωβρίου 1919 - 7 Νοεμβρίου 1988) ήταν Αμερικανός κοινωνιολόγος και καθηγητής που συνέβαλε σημαντικά στην κοινωνιολογική θεωρία, στη μελέτη της προκατάληψης, στα αστικά ζητήματα και στον πατριωτισμό. Υπήρξε ένας από τους θεμελιωτές της στρατιωτικής κοινωνιολογίας και συνέβαλε σημαντικά, μαζί με τον Samuel P. Huntington, στην καθιέρωση των σύγχρονων σχέσεων μεταξύ πολιτών και στρατού.

μπορεί να μετρήσει κανείς μετά βίας 70 με 80 μελετητές που ασχολούνται με θέματα κοινωνιολογίας του πολιτισμού, πολιτισμικής κοινωνιολογίας και πολιτισμικών σπουδών (Δεμερτζής Ν., Σουλιώτης Ν., & Μαρκατάς Γ., 2017). Ωστόσο, στην περίπτωση της Ελλάδας, η προσφορά των ιστορικών, πολιτικών επιστημόνων, ψυχολόγων και κοινωνιολόγων στο θέμα «Ένοπλες Δυνάμεις και Κοινωνία» υπήρξε εξαιρετική (Σμοκοβίτης, 1977: 245).

4. Το πρόγραμμα HTS

4.1 Θεωρητικό υπόβαθρο - προσέγγιση του HTS

4.1.1 Ορισμοί και γενικά χαρακτηριστικά της «Κουλτούρας» και του «Ανθρώπινου Πεδίου»

Είναι σημαντικό να κάνουμε αρχή με τον ορισμό και την κατανόηση τόσο της «κουλτούρας» όσο και του «ανθρώπινου πεδίου», τα οποία θα συζητηθούν στη συνέχεια της μεταπτυχιακής διατριβής. Οι εν λόγω δύο έννοιες, μοιράζονται ομοιότητες στον ορισμό, αλλά διαφέρουν μεταξύ τους αφενός ως προς το «πλαίσιο του τρόπου χρήσης τους» και αφετέρου ως προς το «ποιος τις χρησιμοποιεί». Η κουλτούρα ως ορισμός, προέρχεται από το λατινικό ρήμα «colere» που σημαίνει καλλιεργώ. Μετά την Αναγέννηση, με την ανάπτυξη της κοινωνιολογίας και της κοινωνικής ανθρωπολογίας, η κουλτούρα πλέον διευρύνθηκε σημαντικά περιλαμβάνοντας το σύνολο των αξιών, των αντιλήψεων και των πεποιθήσεων από τις οποίες εμφορούνται άτομα και συλλογικότητες, τους τρόπους ζωής των ομάδων, καθώς και τη διαδικασία που αυτές οι ομάδες νηματοδοτούν τις σκέψεις και τις δράσεις τους (Γ. Αγγελετόπουλος, 2020, : 32). Το 1996, ο Samuel Huntington στο βιβλίο του «The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order», περιορίζει τον ορισμό του πολιτισμού στις αξίες, τις στάσεις, τις πεποιθήσεις, τους προσανατολισμούς και τις υποκείμενες παραδοχές που επικρατούν μεταξύ των ανθρώπων μιας κοινωνίας, προκειμένου να παράσχει έναν χρήσιμο ορισμό για την ανάλυση του τρόπου με τον οποίο ο πολιτισμός επηρεάζει την κοινωνική ανάπτυξη (S. Huntington, 2000). Η κουλτούρα όμως ως έννοια, είναι υποσύνολο του πολιτισμού, συνεπώς κουλτούρα νοείται πλέον ο τρόπος ύπαρξης, ζωής, σκέψης και δράσης της κοινωνίας συνολικά και τμηματικά. (Pawiński, M., 2018).

Το «ανθρώπινο πεδίο» ως έννοια, ορίζονται οι ανθρωπολογικές και εθνογραφικές πληροφορίες σχετικά με τον ανθρώπινο πληθυσμό και τις αλληλεπιδράσεις εντός της περιοχής επιχειρήσεων. Περιλαμβάνει τη μελέτη τη φυσικής ασφάλειας, της οικονομικής ασφάλειας, την ιδεολογία και τις πεποιθήσεις - συστήματα, τα πρόσωπα εξουσίας και τις οργανώσεις που σχετίζονται με τις κύριες κοινωνικές ομάδες στην υπό μελέτη περιοχή. (MAJ Grant S. Fawcett, 2009). Σύμφωνα με την Αμερικανίδα πολιτιστική ανθρωπολόγο Montgomery McFate¹⁷, η οποία ήταν ένας από τους πρωτεργάτες δημιουργίας του

¹⁷ Η Montgomery McFate είναι διδάκτωρ κοινωνικής ανθρωπολογίας του πανεπιστημίου Yale και πρώην υπάλληλος του Κέντρου Πολιτικής Κατασκοπείας της RAND Corporation κι εν συνεχεία του Γραφείου Ναυτικών Ερευνών του Πενταγώνου

προγράμματος HTS, η παρανόηση της κουλτούρας σε στρατηγικό επίπεδο, μπορεί να παράγει πολιτικές που επιδεινώνουν μια «εξέγερση», ενώ η πολιτισμική γνώση του πληθυσμού σε επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο, μπορεί να φέρει επιτυχίες στο ανθρώπινο πεδίο (McFate, M., & Jackson, A., 2005).

4.1.2 Εξέγερση – Αντιεξέγερση

Η εξέγερση, σύμφωνα το στρατιωτικό εγχειρίδιο FM 3-24, ορίζεται ως ένα οργανωμένο κίνημα που αποσκοπεί στην ανατροπή μιας συγκροτημένης κυβέρνησης με τη χρήση ειδικών στρατηγικών ανατροπής και ένοπλης σύγκρουσης (JP 1-02). Διαφορετικά, η εξέγερση ορίζεται ως ένας οργανωμένος, παρατεταμένος πολιτικοστρατιωτικός αγώνας που διεξάγεται από ένα οργανωμένο ένοπλο κίνημα, με σκοπό να αποδυναμώσει τη νομιμότητα της εγκατεστημένης κυβέρνησης, της κατοχικής δύναμης ή άλλης πολιτικής δύναμης, ενώ αυξάνει τον έλεγχο των εξεγερμένων (FM 3-24, COUNTERINSURGENCY(COIN), 2006 ; Plakoudas, S., 2015: 132). Σύμφωνα με τον Δρ. Πλακούδα η δραστική αντιμετώπιση της εξέγερσης μπορεί να γίνει με τρεις τρόπους: (α) με καθαρή στρατιωτική νίκη (β) με μια ειρηνευτική συμφωνία μετά από διαπραγμάτευση και (γ) με ένα αδιέξοδο (Πλακούδας, 2018: 23).

Η αντιεξέγερση (COIN), είναι η στρατιωτική ή πολιτική δράση κατά της εξέγερσης και των δραστηριοτήτων των ανταρτών ή επαναστατών και αποτελεί μια σύνθεση κοινωνικοοικονομικών στρατηγικών. Πιο συγκεκριμένα είναι μια διεπιστημονική στρατηγική που βασίζεται στην κατανόηση του τρόπου λειτουργίας της κοινωνίας, καθώς και του τρόπου με τον οποίο η οργάνωση των ανθρωπίνων πόρων μετατρέπεται σε πολλαπλή δύναμη. Επιπλέον βασίζεται στην κατανόηση των αναγκών και επιθυμιών που παρακινούν τα άτομα, καθώς επίσης πως αυτά μπορούν να χειραγωγηθούν, έτσι ώστε να παρέχουν συλλογικά κίνητρα σε μια κοινωνία. Λόγω των δομικών απαιτήσεων της στρατιωτικής κατοχής, τη βασική μορφή της αντιεξέγερσης τη συναντάμε πολύ περισσότερο στον David Gallula, τον Edward Lansdale και τον Sir Richard Thompson, οι οποίοι θεωρούνται ως οι γκουρού της αντιεξέγερσης, ενώ ο Σουν Τζου έδειχνε κατανόηση στους κινδύνους της κατοχής και αναγνώριζε ότι η εξέγερση περιστασιακά κάνει τους σοφούς ηγέτες να εγκαταλείπουν κάποιες προσπάθειες για νέες κατακτήσεις (Price, D. H., 2011).

Αναμφίβολα, οι εκστρατείες εξέγερσης και αντιεξέγερσης ξεκίνησαν από την αρχαιότητα, ωστόσο, η σύγχρονη σκέψη για την αντιεξέγερση αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια της αποαποικιοποίησης, όπου μελετητές και στρατιωτικοί άρχισαν να προβληματίζονται για τις εκστρατείες μεταξύ αποικιοκρατικών δυνάμεων και εξεγερμένων αντιπάλων. Οι ιδέες της αντιεξέγερσης εμφανίστηκαν αργότερα στον πόλεμο του Βιετνάμ, ενώ επέστρεψαν στο προσκήνιο στα πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα, με αφορμή των πολέμων στο Ιράκ και το Αφγανιστάν (Trinquier, R., 2006).

4.2 Η εμφάνιση του HTS

Η εμφάνιση και η έναρξη εφαρμογής του HTS εντοπίζεται εντός του 2006, στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, όπου μετά από την «εξέγερση» των τοπικών πληθυσμών, τα περισσότερα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι στρατιωτικοί διοικητές, προέρχονταν απ' την αδυναμία τους να κατανοήσουν τις κουλτούρες μέσα στις οποίες δρούσαν. Τα στρατιωτικά δόγματα, τα οποία οι Αμερικάνοι είχαν στη διάθεσή τους για διεξαγωγή επιχειρήσεων βασίζονταν στη «στρατιωτική στρατηγική». Όπως διαπιστώθηκε κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων, αυτά δεν αρκούσαν για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της αντάρτικης δράσης, αφού η μαχόμενη στρατιωτική δύναμη είχε να κάνει με έναν άμαχο πληθυσμό όπου τα πολιτιστικά και πολιτικά χαρακτηριστικά του, της ήταν εντελώς άγνωστα. Ως εκ τούτου, ήταν αναγκαία η εφαρμογή μιας διαφορετικής στρατηγικής, με την οποία οι Αμερικανοί θα μπορούσαν να διευρύνουν την πολιτισμική κατανόηση και να περιορίσουν τις πολιτισμικές διαφορές μεταξύ της στρατιωτικής δύναμης και του τοπικού πληθυσμού (Dostri, O., & Michael, K. (2019).

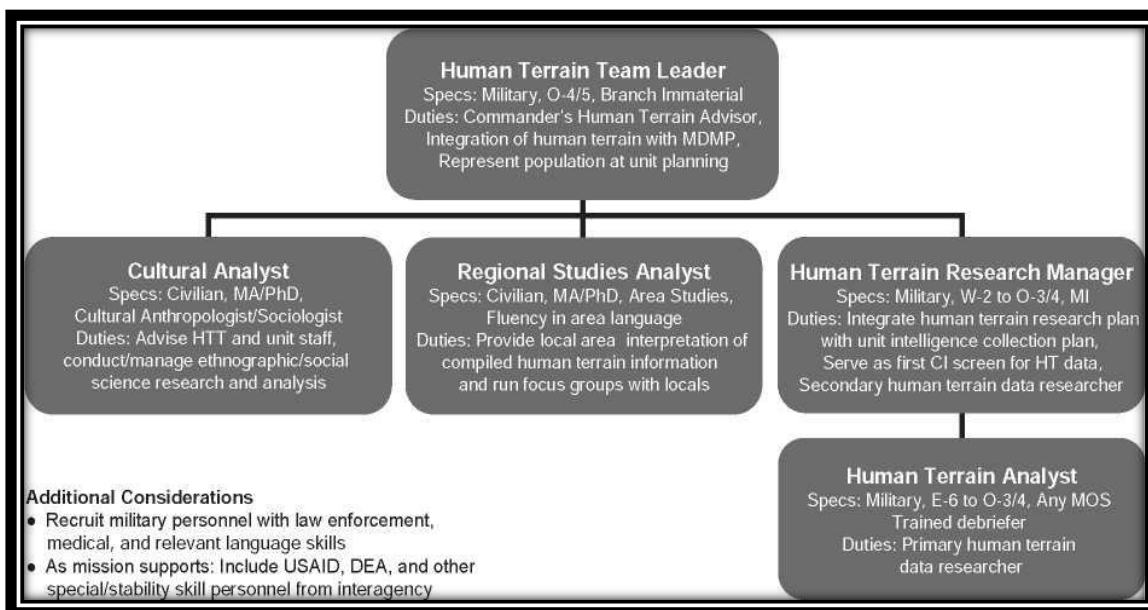
Για την αντιμετώπιση των εν λόγω προκλήσεων, το αρμόδιο Υπουργείο και η ηγεσία του Αμερικανικού στρατού, επέλεξαν ένα πιο ήπιο τρόπο για την αντιμετώπιση της κατάστασης και εναπόθεσαν τις ελπίδες τους στο HTS. Η κεντρική ιδέα ήταν να υποστηριχθούν οι επιχειρήσεις στον ανθρώπινο τομέα, μέσω του εν λόγω προγράμματος, χρησιμοποιώντας κάποιες αρχές που προέρχονταν από το πρόγραμμα «Civil Operation and Revolutionary Development Support - CORDS»¹⁸. Η κύρια

¹⁸ Το CORDS ήταν ένα πρόγραμμα ειρήνευσης των κυβερνήσεων του Νοτίου Βιετνάμ και των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του πολέμου του Βιετνάμ. Ο σκοπός του CORDS ήταν να κερδίσει την υποστήριξη της κυβέρνησης του Νοτίου Βιετνάμ από τον αγροτικό πληθυσμό, ο οποίος επηρεαζόταν ή ελέγχονταν σε

αποστολή του προγράμματος ήταν η διεξαγωγή επιτόπιας «εθνογραφικής έρευνας» εντός του τοπικού πληθυσμού, με σκοπό την ανάπτυξη βάσης δεδομένων και γνώσεων τα οποία μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από διοικητές των ταξιαρχιών και το επιτελείο τους κατά τη διαδικασία λήψης στρατιωτικών αποφάσεων (Kirp, J. et al. 2006: 9).

Πίνακας 1

Πίνακας με τη δομή και την οργάνωση της Ομάδας Ανθρωπίνου Πεδίου (HTT)

Εκάστη Ομάδα Ανθρωπίνου πεδίου – Human Terrain Teams (HTT), αποτελείτο από 5 μέλη (η οργάνωση της ομάδας φαίνεται στον **Πίνακα «1»**). Οι εν λόγω ομάδες έπρεπε αρχικά να κατανοήσουν τη δομή των δυνάμεων μέσα στον εχθρικό πληθυσμό, ενώ στη συνέχεια να χαρτογραφήσουν τους πιθανούς ηγέτες με επιρροή στην κοινότητα. Συνεπώς, οι ομάδες έπρεπε να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του τοπικού πληθυσμού με σκοπό τη μείωση της υποστήριξης του προς τις επαναστατικές οργανώσεις, ενώ ταυτόχρονα έπρεπε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού, βελτιώνοντας την ασφάλεια και ευημερία του. Συνεπώς, το κλειδί για την επιτυχία μιας αποστολής ήταν ο «ανθρωποκεντρισμός» και πιο συγκεκριμένα, η εστίαση στην κατανόηση των ανθρώπων (McFate, M., & Fondacaro, S., 2011 : 65).

Πρωταρχικοί στόχοι του προγράμματος ήταν η παροχή περιγραφής και ανάλυσης των πολιτικών προβληματισμών για κάθε περιοχή επιχειρήσεων, η διατήρηση της

μεγάλο βαθμό από τις εξεγερμένες κομμουνιστικές δυνάμεις των Βιετ Κογκ (VC) και του Λαϊκού Στρατού του Βιετνάμ (PAVN) του Βόρειου Βιετνάμ.

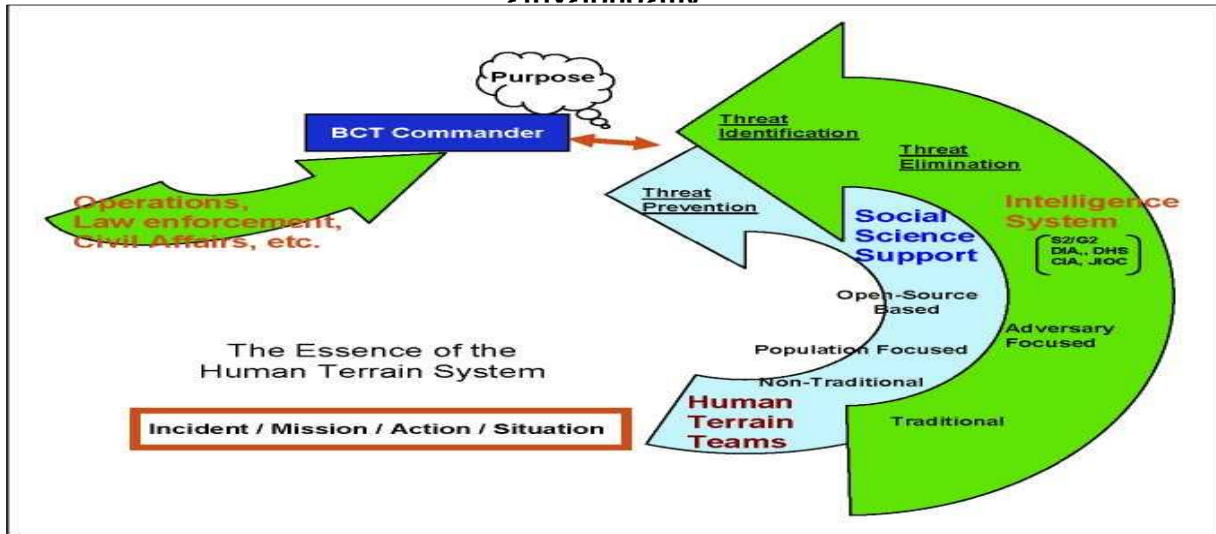
κατανόησης της τοπικής ηγεσίας, του τρόπου με τον οποίο αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, ποια είναι τα συμφέροντα και οι ανησυχίες τους, η παροχή εξειδικευμένης βοήθειας σε σχέδια των ομάδων μάχης ταξιαρχίας, η διευκόλυνση της ολοκλήρωσης της αποτελεσματικότητας στον κοινωνικό αντίκτυπο και η καθοδήγηση των στρατιωτών σχετικά με τον τρόπο συλλογής ανθρώπινων πληροφοριών επί του πεδίου. Μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετώπισε το HTS είχε να κάνει με την άμεση και έμμεση συμβουλευτική υποστήριξη των μαχητών, όπου απαιτούσε τη σε βάθος κατανόηση των συγκρούσεων και ένα βαθύ σεβασμό των αυτοχθόνων πληθυσμών (McFate, M., & Fondacaro, S., 2011 : 63).

Καταληκτικά, το προσωπικό του HTS λειτουργούσε με βάση τη γλώσσα, την κοινωνία, την οικονομία, τη θρησκεία, την ιστορία και άλλους τομείς, χρησιμοποιώντας τη «διαπολιτισμική ικανότητα»¹⁹, δηλαδή τη γνωστική και ψυχολογική τους ικανότητα να προσαρμόζονται, να επιλέγουν και να διαμορφώνουν ένα πολιτισμικά διαφορετικό περιβάλλον. Συνεπώς, οι κοινωνικοί επιστήμονες χρησιμοποιώντας το εν λόγω γνωστικό τους πεδίο, διεύρυναν την πολιτισμική κατανόηση και περιόριζαν τις πολιτισμικές διαφορές μεταξύ της στρατιωτικής δύναμης και του τοπικού πληθυσμού, βοηθώντας έτσι τους στρατιωτικούς ηγέτες στη λήψη πιο τεκμηριωμένων και συνεπώς καλύτερων αποφάσεων (King, A., 2016). Ο τρόπος υποστήριξης της κοινωνικής επιστήμης των στρατιωτικών επιχειρήσεων φαίνεται στον **Πίνακα «2»**.

¹⁹ Οι Inkson και Thomas (2005: 5–9) όρισαν τη διαπολιτισμική ικανότητα ως «το να είσαι ικανός και ευέλικτος στην κατανόηση ενός πολιτισμού, να μαθαίνεις όλο και περισσότερα γι' αυτόν και να διαμορφώνεις σταδιακά τη σκέψη του να είναι πιο συμπαθής σε έναν [διαφορετικό] πολιτισμό και τη συμπεριφορά του να είναι πιο βελτιωμένοι και κατάλληλοι όταν αλληλεπιδρούν με άλλους πολιτισμούς». Η διαπολιτισμική ικανότητα είναι ένα από τα πιο σημαντικά εργαλεία για την ανάπτυξη της πολιτιστικής συνείδησης.

Πίνακας 2

Πίνακας με τον τρόπο υποστήριξης της κοινωνικής επιστήμης των στρατιωτικών επιχειρήσεων

4.2.1 Πηγές Πληροφοριών του HTS

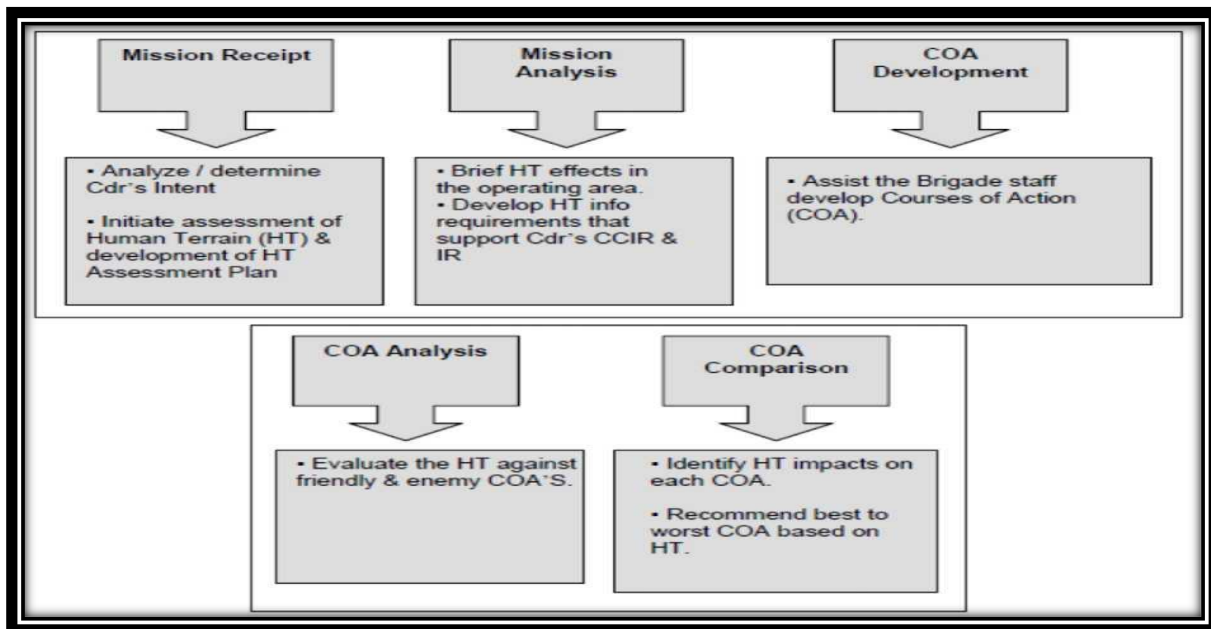
Υπήρχαν πολλές πηγές, όπου τα μέλη των HTT's μπορούσαν αξιοποιήσουν και να συλλέξουν χρήσιμες πληροφορίες στην περιοχή δραστηριοτήτων τους. Αυτές οι πηγές παρείχαν ένα σημαντικό πλαίσιο, το οποίο μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την ανάλυση των πληροφοριών. Αυτό το στάδιο ήταν το αποτέλεσμα της μελέτης και της ορθής εκμετάλλευσης των πληροφοριών που προέρχονταν από τις διάφορες πηγές. Η παρατήρηση των εθίμων και συνηθειών του ντόπιου πληθυσμού, ήταν απαραίτητος παράγοντας στην όλη επιχείρηση συλλογής πληροφοριών. Οι εν λόγω ομάδες, είχαν την ικανότητα να αλληλεπιδρούν προσωπικά με τους κατοίκους της περιοχής ενδιαφέροντος, συνεπώς κάποιες πληροφορίες συλλέγονταν αποκλειστικά από αυτές.

Οι περιπολίες που διενεργούσαν οι στρατιωτικές Μονάδες και οι αποστολές που αναλάμβαναν στο επιχειρησιακό περιβάλλον, ήταν μια εξαιρετική ευκαιρία για την HTT, η οποία συνόδευε τη Μονάδα, προκειμένου να συλλέξει τις πληροφορίες οι οποίες την ενδιέφεραν (π.χ. ανεργία, παιδεία, εκπαίδευση κ.λπ.). Ο τύπος δεδομένων (data) ο οποίος ακολουθούσε μετά από τη συλλογή των πληροφοριών ήταν σχετικός με τις πληροφορίες που αναγκαιούσαν στη Μονάδα. Οι αντιλήψεις και οι συνήθειες των ντόπιων, ήταν οι πληροφορίες οι οποίες ήταν πολύ δύσκολο να συλλεχθούν από τον οποιοδήποτε και ειδικά σε επικίνδυνες περιοχές. Με τη συνεργασία όμως στρατιωτικών

και επιστημόνων στις αποστολές, οι πληροφορίες μπορούσαν να συλλεχθούν με μεγάλη ευκολία. Επιπλέον, η HTT ήταν σε θέση να συλλέξει ακούσια κάποιες πληροφορίες, κατά τη διάρκεια των παρατηρήσεων, ενώ συνόδευαν τη Μονάδα στη λειτουργική περιοχή. Η συλλογή δεδομένων και πληροφοριών, απευθείας από τους κατοίκους της περιοχής, αναλύονταν και αξιολογούνταν ανάλογα. Αναλυτικά, η διαδικασία συλλογής, επεξεργασίας και εκμετάλλευσης δεδομένων φαίνεται στον Πίνακα (3).

Πίνακας 3

Πίνακας με τη διαδικασία Συλλογής, Επεξεργασίας και Εκμετάλλευσης δεδομένων

Η συλλογή δεδομένων με τον πιο πάνω τρόπο, απαιτούσε από τα μέλη της ομάδας πλήρη επαγγελματικό καταρτισμό στις τεχνικές της ανάκρισης αλλά και ορθή χρήση των διερμηνέων (Finney, 2008). Η περιπολία της Μονάδας, με τη συνοδεία της HTT, επέτρεπε στον αναλυτή (HTA) να έχει μια ρεαλιστική άποψη αναφορικά με το ποιες πληροφορίες προέρχονταν από τους στρατιώτες, ποιες από τους διερμηνείς και ποιες από το βοηθητικό προσωπικό, ώστε να δημιουργήσει ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο θα μπορούσε η Μονάδα να χρησιμοποιεί σε τυχόν απουσία της HTT. Αρκετά συχνά, όταν οι στρατιώτες περιβάλλονταν από τους κατοίκους κάποιας περιοχής στην οποία κάποιος μόνο γνώριζαν αγγλικά, βρισκόνταν σε μεγάλη σύγχυση με αποτέλεσμα να αδρανούν και να μην εκμεταλλεύονται της ευκαιρίας για συλλογή πληροφοριών, αφού δεν είχαν και καμία συγκεκριμένη κατεύθυνση. Με την ενσωμάτωση της HTT στη Μονάδα, ήταν πλέον

σε θέση να συντάξουν μια λογική λίστα ερωτήσεων (checklist) για τη μονάδα και να εστιάζουν την προσοχή τους σε αυτές τις ερωτήσεις και όχι στις περιττές πληροφορίες (Καραμπελιάς, 2009: 109 ; Finney, 2008).

4.2.2 Καχυποψία των επιστημόνων και το άδοξο τέλος του HTS

Η εμφάνιση του συγκεκριμένου προγράμματος, ήταν φυσικό να δημιουργήσει σφοδρές αντιδράσεις στο χώρο των κοινωνικών επιστημών και να λειτουργήσει καταλυτικά για την ανάπτυξη ενός γόνιμου διαλόγου, γύρω από τα όρια των σχέσεων συνεργασίας μεταξύ των ΕΔ και των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας (Καραμπελιάς, 2009: 109). Όταν γνωστοποιήθηκε η πρόσληψη του επιστημονικού προσωπικού και η ενσωμάτωσή του σε στρατιωτικά τμήματα, η ανθρωπολογική κοινότητα στις ΗΠΑ βρέθηκε διχασμένη με αποτέλεσμα οι ανθρωπολόγοι να χωριστούν σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα: (α) σε αυτούς που υποστήριζαν το πρόγραμμα και ήταν πρόθυμοι να το υπηρετήσουν και (β) σε αυτούς που το πολεμούσαν με μένος. Η πλειοψηφία των κοινωνικών επιστημόνων που ήταν εναντίον του προγράμματος, επικεντρώθηκε κυρίως στην πιθανή χρήση του προς έλεγχο των κοινωνιών, τον ψυχολογικό πόλεμο ή (για) στόχευση ατόμων προς φυλάκιση, δολοφονίες ή άλλες μορφές βίας (Medina, R. M., 2016 : 142).

Ο κυριότερος εκφραστής του στρατοπέδου που εναντιώθηκε στο HTS, καθώς και ένας από τους μεγαλύτερους επικριτές του, ήταν ο επίκουρος καθηγητής Ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο του Σαν Χοσέ, Roberto J Conzalez. Είναι χαρακτηριστικό ότι τόσο ο συγκεκριμένος ανθρωπολόγος όσο και οι πολέμιοι του προγράμματος, είχαν εστιάσει στο γεγονός ότι, στο Βιετνάμ το πρόγραμμα «CORDS/ Phoenix - Φοίνικας», έτυχε εκμετάλλευσης από τους Αμερικανούς, οι οποίοι χωρίς ηθικές αναστολές, χρησιμοποιούσαν τις πληροφορίες που λαμβάνονταν, με σκοπό να δολοφονούν τους υποστηρικτές των Βιετκόγκ. Οι επιστήμονες πίστευαν ότι αργά ή γρήγορα, το ίδιο θα συνέβαινε και με το HTS. Αυτός ήταν και ο λόγος που αυτή η μερίδα επιστημόνων ονόμασαν το HTS, ως τον «Αναγεννημένο Φοίνικα», θέλοντας να καταδείξουν ότι, ο τελικός στόχος του HTS ήταν ο μακαρθισμός²⁰ των ανθρώπων και στη συνέχεια η δολοφονία τους.

²⁰ Ο όρος Μακαρθισμός σημαίνει η διαδικασία δίωξης πολιτών λόγω των πολιτικών τους πεποιθήσεων και η δημιουργία «μειονεκτημάτων» σε όσους θεωρούνται αντιφρονούντες.

Ο Καθηγητής Gonzalez το 2016, στο βιβλίο του «Αμερικανική Αντιεξέγερση», αναφέρει ότι κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξη που του έδωσε ένα πρώην μέλος μιας ΗΤΤ, εξέφραζε σοβαρές ανησυχίες σχετικά με την κακοδιαχείριση του προγράμματος και την πιθανότητα η διαχείριση των δεδομένων που συλλέγουν οι κοινωνικοί επιστήμονες για τους Ιρακινούς να μην είναι η ενδεδειγμένη. Είχε την άποψη ότι τα προσωπικά δεδομένα των συνεντευξιζόμενων μπορούσαν να αποκαλυφθούν μαζί με λεπτομερείς πληροφορίες αναφορικά με την προσωπική τους ζωή. Το εν λόγω πρώην μέλος της ΗΤΤ, πίστευε πως κάτι τέτοιο ήταν ιδιαίτερα πιθανό, αφού ιστορικά το στρατιωτικό προσωπικό έχει χρησιμοποιήσει πολιτισμικά δεδομένα με σκοπό να σχεδιάζει ψυχολογικές Επιχειρήσεις (ΨΕΠ) ή καμπάνιες προπαγάνδας. Αυτό το ενδεχόμενο δημιούργησε μια σοβαρή δυσπιστία και καχυποψία στην επιστημονική κοινότητα, αφού τίποτα δεν εξασφάλιζε ότι τα «πολιτισμικά δεδομένα» δεν θα χρησιμοποιούνταν σε ΨΕΠ. (R.J. Gonzalez, 2016 :80). Σύμφωνα με τον καθηγητή Gonzalez, μια μεγάλη μερίδα κοινωνικών επιστημόνων είχαν την άποψη ότι, το ΗΤΣ μετέτρεπε την κοινωνική επιστήμη σε εργαλείο χειραγώγησης και καταπίεσης, χρησιμοποιώντας τους ανθρώπους ως πιόνια σε ένα παιχνίδι νεοαποικιακού ελέγχου περιοχών πλούσιες σε παραγωγικές πηγές, ενώ ο ίδιος υποστήριζε ότι: «το ΗΤΣ προωθούσε τα συμφέροντα μιας αποικιακής δύναμης και οι εργαζόμενοι στο πρόγραμμα λειτουργούσαν ως αυτοκρατορικοί υπάλληλοι» (R.J. Gonzalez, 2016 :105). Αναμφίβολα, η εν λόγω αντίδραση των επιστημόνων έβλαψε σε σημαντικό βαθμό το πρόγραμμα, ενώ δεν θα ήταν υπερβολή εάν λέγαμε, ότι αυτή τους η αντίδραση όπου εξελίχθηκε σε ανοικτή σύγκρουση, έδωσε τη χαριστική βολή στο ΗΤΣ.

Μετά από τις αντιδράσεις των επιστημόνων, δεν άργησε να έρθει και η επίσημη αντίδραση. Στις αρχές του 2006, Η οργάνωση «Δίκτυο Σκεπτόμενων «Ανθρωπολόγων - American Anthropological Association (AAA) », εξέδωσε ένα σχέδιο δέσμευσης για μη συμμετοχή σε δραστηριότητες ενάντια στην οποιαδήποτε εξέγερση, καλώντας τους επιστήμονες να σεβαστούν τον κώδικα δεοντολογίας του επαγγέλματός τους. Ένα μήνα αργότερα, το (AAA), δημοσιοποίησε ανακοίνωση όπου δεν απαγορευόταν ανοιχτά στα μέλη της να συνεργάζονται με το στρατό, αλλά προειδοποιούσε με μέτρα και κυρώσεις σε όποιον παρενέβαινε τον κώδικα δεοντολογίας (Forte, M. C., 2011). Στις 31 Οκτωβρίου 2007, το Διοικητικό Συμβούλιο της (AAA), κήρυξε με απόφασή του το πρόγραμμα ΗΤΣ αντίθετο στον κώδικα ηθικής της οργάνωσης. Η απόφαση ορίζει σαφώς ότι: «οι ερευνητές

ανθρωπολόγοι πρέπει να κάνουν ότι περνά από το χέρι τους για να διασφαλίσουν ότι η έρευνά τους δεν θα θίξει την ασφάλεια, την αξιοπρέπεια ή την ιδιωτική ζωή των ανθρώπων με τους οποίους εργάζονται». Υποχρεώνει επίσης τους ερευνητές να ενημερώνουν όσους μετέχουν στις έρευνές τους για τις πιθανές επιπτώσεις της επιλογής τους να τηρηθεί ή όχι η ανωνυμία τους, να αποσπούν τη «συνειδητή συναίνεση» των ερευνώμενων και να «αναγνωρίζουν την υποχρέωσή τους να ανταποδώσουν κατάλληλα το χρέος τους προς τις κοινωνίες και τους ανθρώπους που μελετούν». Επιπλέον, όπως επισημαίνει η απόφαση της (AAA), «το HTS ταυτίζει την ανθρωπολογία και τους ανθρωπολόγους με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις των ΗΠΑ», με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα σε πολλούς ανθρωπολόγους που δεν μετέχουν σ' αυτό, ακόμη και κινδύνους για την προσωπική τους ασφάλεια, ενώ είχε σοβαρές επιφυλάξεις σχετικά με τη χρήση ανθρωπολόγων στο HTS, αφού αντιλήφθηκε το όλο εγχείρημα ως στρατιωτικοποίηση ενός ακαδημαϊκού/επιστημονικού κλάδου (Board, A. E., 2007). Στη συνέχεια, ο καθηγητής ανθρωπολογίας Hugh Gusterson²¹, αφού χαρακτήρισε το πρόγραμμα ως προβληματικό, ταυτόχρονα κατάγγειλε την Mcfate, η οποία ήταν η επικεφαλής του προγράμματος και τους συνεργάτες της για «εκπόρνευση της τέχνης τους». Μετά από αυτή την εξέλιξη δεν άργησε να έρθει και η αποδόμηση της «επιστημονικής» εικόνας της Mcfate, καθώς το προφίλ της διαμορφώθηκε εξ ολοκλήρου από την ευρεία κάλυψη των μέσων ενημέρωσης, συνεπώς η απομυθοποίησή της ήταν πολύ εύκολη (Price, D., 2007).

Καταληκτικά, η πολεμική και η κριτική που δέχτηκε το πρόγραμμα HTS από τους ανθρωπολόγους, τους δημοσιογράφους, τους στρατιωτικούς αλλά και από το πρώην προσωπικό του προγράμματος, ήταν άνευ προηγουμένου. Έτσι το πιο ακριβοπληρωμένο πρόγραμμα κοινωνικών επιστημών στην Αμερική, τον Σεπτέμβριο του 2014 είχε φθάσει στο τέλος του. Κατά τη διάρκεια των οκτώ χρόνων της ύπαρξής του, το κόστος του προγράμματος ξεπέρασε τα 750 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ, καθιστώντας το HTS ως τη μεγαλύτερη επένδυση σε ένα μεμονωμένο έργο κοινωνικών επιστημών στην ιστορία της κυβέρνησης των ΗΠΑ (Sims, 2016).

²¹ Ο Hugh Gusterson γεννήθηκε: 18 Ιανουαρίου 1959 και είναι ανθρωπολόγος στα Πανεπιστήμια «University of British Columbia» και «George Washington University». Το έργο του επικεντρώνεται στην πυρηνική κουλτούρα, τη διεθνή ασφάλεια και την ανθρωπολογία της επιστήμης.

4.3 Το Ανοικτό Παράθυρο για το μέλλον

Παρόλο το άδοξο τέλος του HTS, το Αμερικανικό Κογκρέσο επέτρεψε στον στρατό των ΗΠΑ το 2015, με το πρόγραμμα *National Defense Authorization Act (NDAA)* για το οικονομικό έτος, να πραγματοποιήσει ένα «Πιλοτικό Πρόγραμμα για το Σύστημα Ανθρώπινου Πεδίου» που είχε ως σκοπό την υποστήριξη των εργασιών για τη διαμόρφωση των σχεδίων συνεργασίας και ασφάλειας στο χώρο δραστηριότητας του διοικητή της «Διοίκησης Ειρηνικού Ωκεανού», των Ηνωμένων Πολιτειών. Το πρόγραμμα αυτό τερματίστηκε με επιτυχία στις 30 του Σεπτεμβρίου 2016 (US Congress 2014, Τμήμα 1075). Επιπλέον στις 16 Μαρτίου του 2015 μια επιστολή από το Γενικό Επιτελείο Στρατού υπογραμμένη από τον Αρχηγό του στρατού των ΗΠΑ, στρατηγό Raymond T. Odierno²² περιλάμβανε το πρόγραμμα HTS στον κατάλογο των μη χρηματοδοτούμενων απαιτήσεων για τη χρήση το 2016. Σήμερα οι κοινωνικοί επιστήμονες ασχολούνται με ειρηνευτικές αποστολές των Ηνωμένων Εθνών για διατήρηση και οικοδόμηση της ειρήνης, όπου παρέχουν εμπειρογνωμοσύνη που μπορεί τελικά να οδηγήσει στον μετριασμό του πόνου και της ταλαιπωρίας και να διευκολύνει την κοινωνική δικαιοσύνη.

Αναμφίβολα, οι μελλοντικές στρατιωτικές επιχειρήσεις αναμένεται να διαφέρουν από εκείνες του παρελθόντος, αφού θα είναι πιο ρευστές και πιο πολύπλοκες, ο ρυθμός των επιχειρήσεων θα είναι υψηλότερος, η σημασία των μη κινητικών μέσων (non-kinetic tools) θα αυξηθεί, ο χώρος επιχειρήσεων θα είναι πιο κοντά στον πληθυσμό και η ανάγκη για πληροφορίες θα επεκταθεί εκθετικά. Το επιχειρησιακό περιβάλλον θα περιλαμβάνει τους τομείς του αέρα, της ξηράς, της θάλασσας, του διαστήματος και του κυβερνοχώρου και θα επηρεάζεται από μη στρατιωτικές επιχειρησιακές μεταβλητές με κέντρο βάρους τον τοπικό πληθυσμό. Συνεπώς, οι κοινές επιχειρήσεις θα απαιτούν πολύ μεγαλύτερη πολιτισμική επίγνωση από ότι οι Αμερικανικές δυνάμεις έχουν επιδείξει στο παρελθόν, ενώ θα απαιτηθεί μια πιο εκτεταμένη συνειδητοποίηση της ανθρώπινης διάστασης (McFate, M., 2005).

Εύκολα, λοιπόν, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι μόνο ο χρόνος θα δείξει εάν το πρόγραμμα θα αναγεννηθεί μέσα από τις στάχτες του όπως ο Φοίνικας, ώστε να το

²² Στρατηγός των ΗΠΑ, γεννήθηκε στις 8 του Σεπτεμβρίου του 1954 και διετέλεσε ως ο 38^{ος} Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου του Στρατού των ΗΠΑ.

συναντήσουμε ξανά υπό άλλη μορφή ή εάν τελείωσε μια για πάντα. Το σίγουρο είναι ότι τέτοιου είδους επιστημονικά προγράμματα δεν χάνονται αλλά ούτε και τελειώνουν ποτέ, παρά μόνο οι ιδέες τους ανακυκλώνονται.

5. Η περίπτωση ένταξης της κοινωνικής επιστήμης στις ΕΔ της Κύπρου

5.1 Λόγοι που αιτιολογούν ένταξη κοινωνικών επιστημόνων στις ΕΔ της Κύπρου.

Αρχικά θα ήταν χρήσιμο να λεχθεί ότι, παρά τα διαφορετικά μεγέθη μεταξύ του Αμερικάνικου στρατού και των Κυπριακών ΕΔ, η ανάγκη ένταξης της κοινωνικής

επιστήμης στο στράτευμα της οποιασδήποτε χώρας είναι επιβεβλημένο και δεν έχει να κάνει με το μέγεθος της στρατιωτικής δύναμης. Επιπλέον για την περίπτωση της Κύπρου ο κατεξοχόν εκπρόσωπος των ΕΔ της χώρας, είναι η Εθνική Φρουρά (ΕΦ).

Όπως ήδη έχει αποδειχθεί ιστορικά, η Κύπρος είναι μια φιλειρηνική χώρα, η οποία πάντα επιδιώκει τη λύση του πολιτικού της προβλήματος με ειρηνικά - πολιτικά μέσα. Παρόλη τη θέληση και βούληση της Κύπρου προς τον σκοπό αυτό, σύμφωνα και με το αξίωμα του μέγα θεωρητικού της Στρατηγικής Carl von Clausewitz: «ο πόλεμος είναι η συνέχεια της πολιτικής», συνεπώς και η Κύπρος δεν πρέπει να αποκλείσει το ενδεχόμενο να της επιβληθεί από την Τουρκία ένας νέος πόλεμος. Σήμερα, ενώ τα χαρακτηριστικά του πολέμου έχουν αλλάξει, λόγω και της ανάπτυξης της τεχνολογίας, εντούτοις η φύση του παραμένει η ίδια, ενώ θα εξακολουθήσει να συνιστά μία πράξη βίας για την επιβολή δια της ισχύος, της θέλησης ενός δρώντος έναντι κάποιου άλλου. Συνεπώς, ο κυριότερος λόγος που αιτιολογεί την ένταξη των κοινωνικών επιστημόνων στις ΕΔ της Κύπρου, είναι η ενίσχυση της στρατιωτικής ισχύος της χώρας διά της καλλιέργειας και της αξιοποίησης των δυνατοτήτων και των ικανοτήτων του προσωπικού της ΕΦ, ως το πολυτιμότερο περιουσιακό της στοιχείο, αφού αποτελεί τη ραχοκοκαλιά της δύναμης και τον βασικότερο παράγοντα μαχητικής ικανότητας. Οι κοινωνικοί επιστήμονες με το γνωστικό τους υπόβαθρο στην κοινωνική ψυχολογία και την στρατιωτική κοινωνιολογία, μπορούν να συνεισφέρουν προς την κατεύθυνση αυτή, στο πλαίσιο της ανθρωποκεντρικής προσέγγισης και της ορθολογιστικής διαχείρισης των ανθρώπινων πόρων.

Επιπλέον η ΕΦ σε περίπτωση πολέμου, λόγω και του πολυδιάστατου χαρακτήρα των σύγχρονων στρατιωτικών επιχειρήσεων, οι οποίες φέρνουν τους στρατιώτες σε στενή επαφή με τον αντίπαλο πληθυσμό, θα κληθεί να αναλάβει αποστολές σε αφιλόξενες εχθρικές περιοχές και μέσα σε διαφορετικά εθνικά πολιτιστικά πλαίσια. Η ένταξη των κοινωνικών επιστημόνων, θα μπορέσει να προσφέρει λύσεις στις εν λόγω προκλήσεις, αφού μέσα στις αποστολές τους θα είναι και η μελέτη το εχθρικού περιβάλλοντος, όπου θα εξελιχθούν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις, ώστε να καθοριστεί ο τρόπος προσέγγισης του εχθρικού πληθυσμού. Είναι πολύ σημαντικό για τις στρατιωτικές φίλιες δυνάμεις, να κατανοούν τον αντίπαλο πληθυσμό και τις ανάγκες του, καθώς τον πολιτισμό και την ιστορία του.

Εξίσου σημαντικός λόγος ένταξης των κοινωνικών επιστημόνων, είναι και η θωράκιση του φίλιου πληθυσμού έναντι των πολιτικών ψυχολογικών επιχειρήσεων (ΨΕΠ) και της προπαγάνδας, όπου αναμφίβολα ο αντίπαλος θα εφαρμόσει σε περίπτωση κρίσης ή πολέμου, για πρόκληση πτώσης τόσο του ηθικού όσο και της θέλησης των φίλων στο να πολεμήσουν. Οι κοινωνικοί επιστήμονες μέσα από την ακαδημαϊκή τους γνώση μπορούν να προετοιμάσουν κατάλληλα τον φίλιο πληθυσμό, ώστε να αναπτύξει αντιστάσεις και ανοσία στις εχθρικές ΨΕΠ και προπαγάνδα. Επιπρόσθετα μέσα από τις δράσεις τους, μπορούν να συμβάλουν στην ανύψωση του ηθικού του προσωπικού της ΕΦ, το οποίο έχει καταρρακωθεί μετά από την Τουρκική εισβολή και τις αποτυχημένες επιχειρήσεις της ΕΦ τον Ιούλιο και Αύγουστο του 1974, με αποτέλεσμα να επικρατήσει μια ηττοπάθεια αλλά και μια απαξίωση, η οποία αναμφίβολα περνά από γενιά σε γενιά και αντανakλάται αρνητικά στις επιχειρησιακές δυνατότητες της δύναμης.

Σε συνέχεια του πιο πάνω σκεπτικού, ένας άλλος εξίσου σημαντικός λόγος που αιτιολογεί την ένταξη της κοινωνικής επιστήμης στις ΕΔ της Κύπρου, είναι η αντιμετώπιση των ψυχολογικών εσωτερικών ρηγμάτων, που δημιουργήθηκαν στον φίλιο πληθυσμό, καθώς και στην αντιμετώπιση των διαταραχών του μετατραυματικού στρες του πολέμου του 1974. Έχει διαπιστωθεί ότι, μετά από τον τερματισμό των εχθροπραξιών της θηριώδους τουρκικής εισβολής, παρατηρήθηκαν στον Κυπριακό πληθυσμό σωρεία συμπτωμάτων δυσλειτουργιών που προκλήθηκαν από το «μετατραυματικό στρές» του πολέμου. Με δεδομένα τα παραπάνω δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι η Τουρκία σκόπιμα καλλιεργεί και συντηρεί μεθοδικά τον φόβο μέχρι και σήμερα, επηρεάζοντας το σύστημα αξιών, τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά του Κυπριακού λαού. Η βία εκείνων των ημερών άφησε ανυπέβλητα ψυχολογικά τραύματα και οι επιπτώσεις του μετατραυματικού στρες και του ημιτελούς πένθους εξακολουθούν να ταλαιπωρούν τον λαό της Κύπρου, αφού το εν λόγω πρόβλημα δεν αντιμετωπίστηκε ποτέ σοβαρά.

Τέλος, είναι σαφές ότι οι κοινωνικοί επιστήμονες, επιπλέον των ικανοτήτων τους για βελτίωση της κουλτούρας και του τρόπου σκέψης του πληθυσμού, την κατάλληλη προετοιμασία και τη καθοδήγησή του προς ένα νικηφόρο πόλεμο, διαθέτουν τις ικανότητες να συμβάλουν καθοριστικά και σε διάφορες άλλες στρατιωτικές επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα στη σταθεροποίηση, στην πρόληψη συγκρούσεων («φάση -

μηδέν»), στην οικοδόμηση και διατήρηση της ειρήνης, αλλά και στην ανάπτυξη της στρατηγικής «αποτροπής - deterrence»²³, με σκοπό την αποτροπή ενός πολέμου (Albro, R. (Ed.), 2012). Συνεπώς, πολύ σημαντική θα είναι η προσφορά των κοινωνικών επιστημόνων και στην περίπτωση λύσης του Κυπριακού με ειρηνικά μέσα, όπου με τις επιστημονικές τους γνώσεις, τις δεξιότητες και την τεχνογνωσία τους θα συμβάλουν προς την κατεύθυνση της επίτευξης μη κινητικών αποτελεσμάτων, όπως για παράδειγμα στην ανάπτυξη σχέσεων και στην οικοδόμηση - εμπέδωσης της ειρήνης, μεταξύ των Ελληνοκυπρίων (Ε/Κ) και Τουρκοκυπρίων (Τ/Κ) κατοίκων του νησιού.

5.2 Τα κριτήρια που πρέπει να πληρούν οι κοινωνικοί επιστήμονες και οι στρατιωτικοί

Αναμφίβολα, το HTS κατά τη διάρκεια εφαρμογής του, είχε τεράστια επιτυχία στις περιπτώσεις όπου οι ομάδες ανθρωπίνου πεδίου (HTT's) ήταν στελεχωμένες με καταρτισμένους και έμπειρους επιστήμονες, ενώ σε όσες υπήρχαν άπειροι πτυχιούχοι χωρίς ιδιαίτερη εκπαίδευση και προσόντα, απέτυχαν παταγωδώς. Συνεπώς, για την ένταξη των κοινωνικών επιστημόνων στις ΕΔ της Κύπρου, θα πρέπει να καταβληθεί μια σοβαρή προσπάθεια, ώστε αυτή να γίνει με απόλυτο αξιοκρατικό τρόπο, με σκοπό η όλη προσπάθεια να παρέχει τα εχέγγυα και τα κατάλληλα συστατικά για να στεφθεί με επιτυχία. Αναμφίβολα, οι κοινωνικοί επιστήμονες που πρόκειται να προσληφθούν, πρέπει να πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία οφείλουν να καθοριστούν εξαρχής από μια ανεξάρτητη επιστημονική επιτροπή, η οποία οφείλει να προσληφθεί ειδικά για τον σκοπό αυτό, σε συνεργασία με τα τοπικά πανεπιστήμια.

Ενδεικτικά, οι υποψήφιοι επιστήμονες που θα αξιολογηθούν με σκοπό να προσληφθούν για να επανδρώσουν το ΥΠΑΜ αλλά και τους Σχηματισμούς (Ταξιαρχίες και Συντάγματα) του ΓΕΕΦ, πρέπει οπωσδήποτε να είναι καταξιωμένοι στον τομέα ή στον κλάδο τους, ως επίσης να έχουν την απαραίτητη εμπειρία, καθώς και να μπορούν να επιδείξουν σχετικό επιτυχημένο επιστημονικό έργο, το οποίο παρήγαγαν κατά τη διάρκεια της καριέρας τους. Επιπλέον, εκτός από τους μόνιμα προσληφθέντες επιστήμονες, πρέπει οπωσδήποτε να υπάρχει η δυνατότητα κάποιοι διακεκριμένοι κοινωνικοί

²³ Η αποτροπή (deterrence) αποτελεί αμυντική στρατηγική για τη δημιουργία κατάστασης κατά την οποία ο αντίπαλος έχει πεισθεί ότι το πιθανό όφελος τυχόν επίθεσης ή άλλης εχθρικής ενέργειας εκ μέρους του, θα είναι μικρότερο του πιθανού κόστους.

επιστήμονες, οι οποίοι είναι φτασμένοι και αποτελούν αυθεντίες στον τομέα τους (π.χ. διδάκτορες πανεπιστημίων κ.λ.π.), να προσληφθούν ως εξωτερικοί συνεργάτες ή σύμβουλοι του ΥΠΑΜ ή του ΓΕΕΦ. Οι δε υπόλοιποι κοινωνικοί επιστήμονες που πρόκειται να προσληφθούν με σκοπό να επανδρώσουν τους Σχηματισμούς, πρέπει οπωσδήποτε να έχουν αποκτήσει πτυχίο κοινωνικού κλάδου με βαθμό άριστα, ενώ θα είναι ενισχυτικό για την πρόσληψή τους η κατοχή κάποιων μεταπτυχιακών ή και διδακτορικών τίτλων, ενώ οπωσδήποτε πρέπει να διαθέτουν σχετική εμπειρία στον τομέα τους.

Οι δε στρατιωτικοί, οι οποίοι πρόκειται να συνεργαστούν με τους κοινωνικούς επιστήμονες, πρέπει οπωσδήποτε να μιλούν ξένες γλώσσες συμπεριλαμβανομένης της τουρκικής, να είναι κάτοχοι πτυχίου της Ανωτέρας στρατιωτικής σχολής, πτυχίων Σχολής Πολέμου και Σχολής Εθνικής Αμύνης, ενώ πρέπει να κατέχουν πτυχίο κοινωνικών επιστημών ή μεταπτυχιακό τίτλο επιπέδου μάστερ. Ενισχυτικό προσόν θα είναι η υπηρετήση στο παρελθόν σε θέσεις εξωτερικού π.χ. υπηρεσία στο EUMS, υπηρεσία ως Ακόλουθοι Άμυνας (ΑΚΑΜ) σε διάφορες χώρες, συμμετοχή διεθνείς ειρηνευτικές αποστολές, κ.λ.π. Σύμφωνα με τον Στρατηγό (ε.α.) Sir John Kiszely²⁴, πρώην επικεφαλή της Βρετανικής Ακαδημίας Άμυνας, οι στρατιωτικοί οι οποίοι πρόκειται να ασχοληθούν με το ανθρώπινο πεδίο, πρέπει να διαθέτουν τις εξής απαιτήσεις: «Αρχικά πρέπει να έχουν την ικανότητα να εφαρμόζουν την ήπια ισχύ, καθώς και τη σκληρή ισχύ σε συνεργασία με πολυεθνικούς, πολύ-υπηρεσιακούς οργανισμούς, πολιτικούς, καθώς και στρατιωτικούς, επίσης να γνωρίζουν τις πληροφοριακές επιχειρήσεις και να συνεργάζονται με επιτυχία με τα ΜΜΕ, καθώς και να διεξάγουν πειστικό διάλογο με τους τοπικούς ηγέτες». Όπως προσθέτει ο Kiszely: «αυτές οι ικανότητες απαιτούν την κατανόηση του πολιτικού πλαισίου, των νομικών, ηθικών και δεοντολογικών περιπλοκών, τον πολιτισμό και τη θρησκεία, πώς λειτουργούν οι κοινωνίες, τι συνιστά χρηστή διακυβέρνηση, τη σχέση μεταξύ των δικών του ΕΔ και της κοινωνίας, η έννοια της ανθρώπινης ασφάλειας, η έννοια της νομιμότητας, οι περιορισμοί στη χρησιμότητα της βίας και η ψυχολογία των αντιπάλων του, καθώς και του υπόλοιπου πληθυσμού» (Ucko, D. H., 2013). Αναμφίβολα,

²⁴ Ο Αντιστράτηγος Sir John Panton Kiszely, KCB, MC, DL είναι εν αποστρατεία ανώτατος αξιωματικός του βρετανικού στρατού, ο οποίος διετέλεσε γενικός διευθυντής της Αμυντικής Ακαδημίας του Ηνωμένου Βασιλείου από το 2005 έως το 2008. Είναι πρώην εθνικός πρόεδρος της Βασιλικής Βρετανικής Λεγεώνας.

για την επιτυχία του εγχειρήματος ένταξης και ενσωμάτωσης της κοινωνικής επιστήμης στο στράτευμα, πολύ σημαντική είναι η εφαρμογή χρηστής διοίκησης, η τήρηση της αξιοκρατίας τόσο κατά την πρόσληψη των κοινωνικών επιστημόνων και στρατιωτικών, όσο και στη συνέχεια κατά την αξιολόγησή τους.

5.3 Η μορφή της νέας υπηρεσίας και τα οφέλη από τη λειτουργία της.

Ουσιαστικά, η πρόταση για την ενσωμάτωση κοινωνικών επιστημόνων στις ΕΔ της Κύπρου, περιλαμβάνει τη δημιουργία μιας νέας υπηρεσίας η οποία θα ονομάζεται **«Υπηρεσία Έρευνας Και Ανάλυσης Ανθρώπινου Πεδίου (ΥΕΑΑΠ)»**, και θα λειτουργεί στα εξής δύο επίπεδα:

➤ Στο **πολιτικό και στρατηγικό επίπεδο**, όπου οι κοινωνικοί επιστήμονες θα ενσωματωθούν στο Υπουργείο Άμυνας (ΥΠΑΜ) της Κύπρου και μαζί με στρατιωτικούς θα επανδρώσουν την **«Διεύθυνση Έρευνας και Ανάλυσης του Ανθρώπινου Πεδίου (ΔΕΑΑΠ)»** αποτελώντας ένα μείγμα με ισχυρά διαπιστευτήρια στις κοινωνικές επιστήμες, υποστηρίζοντας το Υπουργείο Άμυνας (ΥΠΑΜ) και το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς (ΓΕΕΦ),

➤ Στο **Επιχειρησιακό – Τακτικό επίπεδο**, όπου οι κοινωνικοί επιστήμονες θα ενσωματωθούν στους Σχηματισμούς (Ταξιαρχίες και Συντάγματα) και μαζί με στρατιωτικούς θα επανδρώσουν τα **«Τμήματα Έρευνας και Ανάλυσης του Ανθρώπινου Πεδίου (ΤΕΑΑΠ)»**, εργαζόμενοι πρακτικά επί του Κυπριακού «ανθρώπινου πεδίου».

Αναλυτικά το κάθε επίπεδο θα είναι οργανωμένο και θα λειτουργεί ως εξής:

5.3.1 Στο πολιτικό - στρατηγικό επίπεδο (ΔΕΑΑΠ)

5.3.1.1 Μορφή, Δομή και οργάνωση

Η ΔΕΑΑΠ θα υπάγεται στο **Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (ΥΠΑΜ)** της Κύπρου και ταυτόχρονα θα εξυπηρετεί και το **Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς (ΓΕΕΦ)**. Θα είναι οργανωμένη και θα αποτελείται από τον Επικεφαλής Στρατιωτικό, ο οποίος θα είναι Ανώτατος Αξιωματικός, μαζί με διάφορους κοινωνικούς επιστήμονες, ανάλογα των αναγκών και των στόχων που θα τεθούν. Ενδεικτικά οι κοινωνικοί επιστήμονες δύνανται να είναι: **ένας Κοινωνικός Ανθρωπολόγος - Εθνολόγος, ένας Στρατιωτικός Κοινωνιολόγος, ένας Κοινωνικός Ψυχολόγος, ένας Διεθνολόγος,**

ένας Ιστορικός και ένας Τουρκολόγος - Οθωμανολόγος. Το εν λόγω ενδεικτικό οργανόγραμμα της ΔΕΑΑΠ, φαίνεται στον Πίνακα «4».

Πίνακας 4

Ο στρατιωτικός επικεφαλής, ο οποίος δύναται να είναι ενεργός ή και απόστρατος Αξιωματικός, πρέπει οπωσδήποτε να είναι κάτοχος πτυχιακού ή μεταπτυχιακού τίτλου στις κοινωνικές επιστήμες και να έχει τα προσόντα, όπως αυτά αναλύονται στην παράγραφο 5.2 της παρούσας εργασίας. Η ΔΕΑΑΠ θα ανατροφοδοτεί τα ευρήματα από τις έρευνες της στο «(Ερευνητικό Κέντρο Υποστήριξης – ΕΚΥ) (Reachback Research Center - RRC)», το οποίο είναι ένα απαραίτητο εργαλείο για τη λειτουργία του όλου συστήματος, όπου ο επικεφαλής και τα μέλη δύναται να είναι στρατιωτικοί, κάτοχοι μάστερ ή διδάκτορες κοινωνικής ανθρωπολογίας, διεθνών σχέσεων, κοινωνιολογίας, πολιτικής επιστήμης, ιστορίας, κοινωνιοψυχολογίας, θεολογίας και συναφών επιστημών. Στο ΕΚΥ θα παρέχεται πρόσβαση σε διάφορες έρευνες, ινστιτούτα, δίκτυα, αρχεία και φακέλους, ώστε με τη σειρά του να μπορεί να υποστηρίξει την ΔΕΑΑΠ, στη διεξαγωγή πιο ολοκληρωμένων και αξιόπιστων ερευνών. Τέλος Επισημαίνεται ότι, η προτεινόμενη οργάνωση είναι ενδεικτική και δύναται να τροποποιηθεί ανάλογα με τις ανάγκες του ΥΠΑΜ.

5.3.1.2 Αποστολή της ΔΕΑΑΠ οφέλη και πλεονεκτήματα

Συνοπτικά, η αποστολή της ΔΕΑΑΠ θα είναι η έρευνα και η χάραξη πολιτικών και στρατηγικών στα θέματα του ανθρωπίνου πεδίου, προς υποβοήθηση του πολιτικού τους προϊσταμένου δηλαδή του ΥΠΑΜ, καθώς και του Αρχηγού ΓΕΕΦ, ενώ ταυτόχρονα θα

επιτελεί και τον ρόλο της δεξαμενής σκέψης. Η εν λόγω διεύθυνση θα δραστηριοποιείται σε **τέσσερις άξονες**:

- Στη μελέτη και η πρόκριση μεθόδων χειρισμού της φίλιας κοινωνίας.
- Στη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών για επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων του στρατιωτικού προσωπικού της ΕΦ και επίτευξη αλλαγής της κουλτούρας και του τρόπου σκέψης τους.
- Στη μελέτη της κουλτούρας του αντιπάλου πληθυσμού, τους φόβους τους, τις αντιλήψεις τους, τα κίνητρα τους, την ιστορία τους, καθώς και τις βασικές πολιτιστικές τους συνήθειες.
- Στη μελέτη των αντιπάλων ηγετών.

Πιο συγκεκριμένα, η ΔΕΑΑΠ θα είναι υπεύθυνη για:

- ❖ Τη διερεύνηση, τη μελέτη και πρόκριση τρόπων χειρισμού της φίλιας κοινωνίας, προκειμένου αφενός να βρίσκεται σε αρμονία με τις ΕΔ και αφετέρου να θωρακιστεί έναντι των εχθρικών ΨΕΠ, ώστε σε τυχόν πολεμική αναμέτρηση, με τον οποιοδήποτε αντίπαλο, να είναι σε θέση να υποστηρίξει με σθένος και αυτοθυσία τις προσπάθειες των Κυπριακών ΕΔ.

- ❖ Τη μελέτη και την πρόκριση τρόπων περαιτέρω ανάπτυξης του προσωπικού της ΕΦ, με στόχο τη μετατροπή τους σε πολλαπλασιαστές ισχύος.

- ❖ Τη διερεύνηση, τη μελέτη και την αποκάλυψη των τρωτών σημείων των αντίπαλων κοινωνιών και την πρόκριση τρόπων για επηρεασμό και εξασθένηση της θέληση τους για αγώνα και αντίσταση. Επιπλέον τη μελέτη του πολιτισμού των αντιπάλων, των φόβων τους, των αντιλήψεων τους, των κινήτρων τους και της ιστορίας τους, πάνω σε επιστημονική βάση, όπου τα αποτελέσματα θα χρησιμοποιούνται για χάραξη νικηφόρων στρατηγικών.

- ❖ Τη μελέτη, την ανάλυση εις βάθος και τη σκιαγράφηση των αντιπάλων ηγετικών προσωπικοτήτων, καθώς και την προετοιμασία ανάλογων αντιδράσεων, προκειμένου να προσδιορίζονται οι συμπεριφορές με στόχο να μην εκπλησσομάστε με τις οποιοσδήποτε μελλοντικές τους δράσεις. Βασικός κανόνας για την επιτυχή έκβαση των επιχειρήσεων πρέπει να είναι η μελέτη των βασικών πολιτισμικών συνηθειών και ικανοτήτων των αντιπάλων ηγετών, ώστε να συγκεντρώνονται τα πυρά μας στο κατάλληλο σημείο, με στόχο την εξόντωσή τους ή τη χειραγώγηση - επηρεασμό

τους.

Με τη συγκρότηση της ΔΕΑΑΠ αναμένεται να έχουμε τα εξής οφέλη - πλεονεκτήματα:

✓ Βραχυπρόθεσμα, θα υπάρχει η δυνατότητα δημιουργίας θεσμικών μηχανισμών για την παροχή υποστήριξης στη λήψη αποφάσεων, στους πολιτικούς και στρατιωτικούς υπεύθυνους λήψης αποφάσεων, καθώς και συμβολή στη γενική πολιτική και στρατιωτικό σχεδιασμό σε εθνικό και στρατηγικό επίπεδο.

✓ Μεσοπρόθεσμα, οι κοινωνικοί επιστήμονες και οι στρατιωτικοί μέλη της ΔΕΑΑΠ, θα μετεξελιχτούν σε δεξαμενή σκέψης (think tank) με σκοπό την τροφοδοσία των διαμορφωτών πολιτικής με προτάσεις, για τη χάραξη της «υψηλής στρατηγικής» του κράτους.

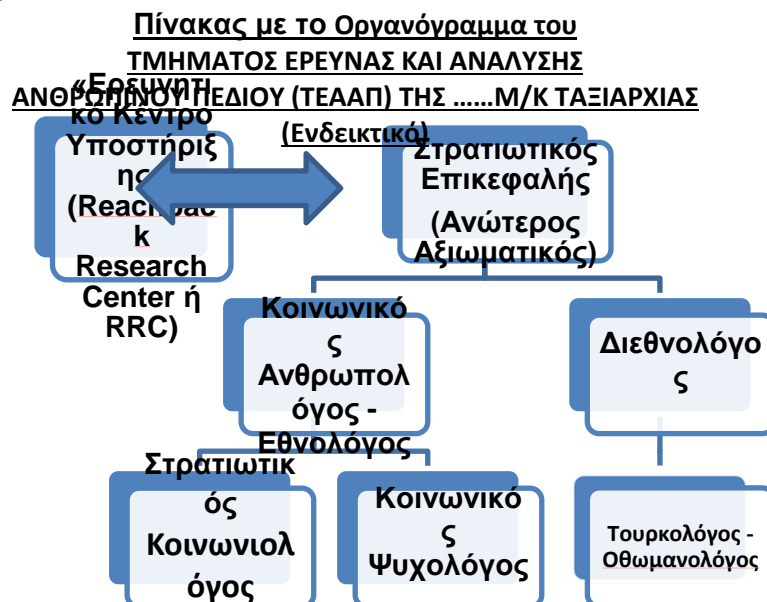
✓ Τέλος, μακροπρόθεσμα, η ΔΕΑΑΠ θα συμβάλει στη διαμόρφωση γνώμης στο ανθρώπινο πεδίο και κατ' επέκταση στην προβολή της «Ήπιας Ισχύος - soft power» της χώρας.

5.3.2 Στο Επιχειρησιακό – Τακτικό επίπεδο (ΤΕΑΑΠ)

5.3.2.1 Μορφή, Δομή και οργάνωση

Θα συγκροτηθεί ένα ΤΕΑΑΠ για κάθε στρατιωτικό Σχηματισμό (Ταξιαρχία – Σύνταγμα), και θα αποτελείται αρχικά από τον Επικεφαλής Στρατιωτικό, ο οποίος θα είναι Ανώτερος Αξιωματικός και διάφορους άλλους κοινωνικούς επιστήμονες, ανάλογα των αναγκών και των στόχων που θα τεθούν από το ΓΕΕΦ. Ενδεικτικά οι κοινωνικοί επιστήμονες μπορούν να είναι: **ένας Κοινωνικός Ανθρωπολόγος - Εθνολόγος, ένας Στρατιωτικός Κοινωνιολόγος, ένας Κοινωνικός Ψυχολόγος, ένας Διεθνολόγος και ένας Τουρκολόγος - Οθωμανολόγος.** Το εν λόγω ενδεικτικό οργανόγραμμα ενός ΤΕΑΑΠ, φαίνεται στον Πίνακα «5».

Πίνακας 5

Ο στρατιωτικός επικεφαλής πρέπει οπωσδήποτε να είναι κάτοχος πτυχιακού ή μεταπτυχιακού τίτλου στις κοινωνικές επιστήμες και να έχει τα προσόντα, όπως αυτά αναλύονται στην παράγραφο 5.2 της παρούσας εργασίας. Τα εν λόγω Τμήματα θα έχουν άμεση συνεργασία και συνεχή επαφή με την ΔΕΑΑΠ, ενώ θα υποστηρίζονται από το «Ερευνητικό Κέντρο Υποστήριξης» (Reachback Research Center ή RRC). Επισημαίνεται ότι η προτεινόμενη οργάνωση είναι ενδεικτική και δύναται να τροποποιηθεί ανάλογα με τις τοπικές ανάγκες και τους στόχους εκάστου Σχηματισμού.

5.3.2.2 Αποστολή των ΤΕΑΑΠ οφέλη και πλεονεκτήματα

Συνοπτικά, τα ΤΕΑΑΠ θα αποτελούν το «μακρύ χέρι» της ΔΕΑΑΠ, της οποίας θα εφαρμόζουν τις πολιτικές και αποφάσεις. Επιπλέον τα ΤΕΑΑΠ θα διενεργούν καθημερινά έρευνες και μελέτες επί του πολιτικού - στρατιωτικού προσωπικού, χρησιμοποιώντας ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους, όπως π.χ. Δειγματοληπτικές έρευνες, ομαδικές και μεμονωμένες συνεντεύξεις, ανάλυση στατιστικών δεδομένων και διεθνείς συγκριτικές πληροφορίες. Στόχος είναι να συνδέονται τα ευρήματα της εμπειρικής έρευνας με τις θεωρητικές προοπτικές, με σκοπό την ανάπτυξη πρακτικών συστάσεων πολιτικής για τις αλλαγές που σήμερα οι ΕΔ της Κύπρου έχουν ανάγκη, σε μια προσπάθεια να εξασφαλίσουν το αξιόμαχο τους και το υψηλό ηθικό του προσωπικού τους. Συνεπώς, τα ΤΕΑΑΠ θα δραστηριοποιούνται τέσσερις **άξονες**:

➤ Στη μελέτη και την πρόκριση μεθόδων χειρισμού του στρατιωτικού προσωπικού τους για αλλαγή κουλτούρας και τρόπου σκέψης, ώστε αυτό να καταστεί πολλαπλασιαστής ισχύος.

➤ Στη μελέτη και επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων του στρατιωτικού προσωπικού της ΕΦ, καθώς και στην υποστήριξη της ψυχικής - πνευματικής του ισορροπίας και υγείας.

➤ Στη μελέτη του τοπικού πληθυσμού και επηρεασμό του με σκοπό να μπορέσει να υποστηρίξει με σθένος και αυτοθυσία τις προσπάθειες των Κυπριακών ΕΔ.

➤ Στη μελέτη του αντίπαλου πληθυσμού των δυνητικών εχθρικών περιοχών επιχειρήσεων.

Αναλυτικά τα καθήκοντα των ΤΕΑΑΠ, θα έχουν ως εξής:

❖ Παροχή περιγραφών, αναλύσεων και πολιτικών εκτιμήσεων για κάθε περιοχή επιχειρήσεων.

❖ Ανάπτυξη και διατήρηση της συνεργασίας και της αλληλοκατανόησης με τις φίλιες τοπικές αρχές, στο πλαίσιο της πολιτικοστρατιωτικής συνεργασίας (Civil-Military Cooperation – CIMIC), καθώς και του τρόπου με τον οποίο αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, ποια είναι τα συμφέροντα και ποιες οι ανησυχίες τους.

❖ Παροχή εξειδικευμένης κοινωνικής βοήθειας στις Μονάδες των Σχηματισμών για να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους.

❖ Παροχή συμβουλών στους Διοικητές των Σχηματισμών, σχετικά με τον χειρισμό του στρατιωτικού προσωπικού, καθώς και της φίλιας και αντίπαλης κοινωνίας.

Με τη συγκρότηση των ΤΕΑΑΠ θα έχουμε τα εξής οφέλη - πλεονεκτήματα:

✓ βραχυπρόθεσμα, θα δημιουργηθούν μηχανισμοί παροχής υποστήριξης κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων από τους Διοικητές των Σχηματισμών σχετικά με θέματα ανθρωπίνου πεδίου, καθώς και η δυνατότητα υποστήριξης της ψυχικής - πνευματικής ισορροπίας και υγείας του στρατιωτικού προσωπικού των Σχηματισμών.

✓ Μεσοπρόθεσμα, Θα υπάρχει η δυνατότητα ανάπτυξης της πολιτικοστρατιωτικής συνεργασίας - CIMIC²⁵ και θα δραστηριοποιούνται με τη σχεδίαση και εφαρμογή του Σχεδιασμού σε Επαρχιακό επίπεδο, με την εφαρμογή της Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτων Αναγκών - ΠΣΕΑ²⁶, καθώς και με την εφαρμογή του Σχεδίου επιτάξεων της ΕΦ.

✓ Τέλος, μακροπρόθεσμα τα ΤΕΑΑΠ και σε περίοδο επιχειρήσεων, θα συμβάλουν στη δυνατότητα διεξαγωγής Ψυχολογικών Επιχειρήσεων (ΨΕΠ) στις αντίπαλες ΕΔ και πληθυσμό, αλλά και στην υποβοήθηση του έργου των οικείων Σχηματισμών ως προς τον χειρισμό των αιχμαλώτων του εχθρού, στην περίπτωση σύλληψής τους κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων.

5.4 Τρόποι και μέθοδοι προσέγγισης του κοινού.

Αναμφίβολα, τη σύγχρονη εποχή οι ΕΔ δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην εστιασμένη πληροφόρηση (targeted information), ενώ κυρίαρχη θέση αποκτούν ο πόλεμος της πληροφορίας (information war) και η επίτευξη πληροφοριακής υπεροχής (information superiority). Η ολιστική προσέγγιση της επικοινωνίας απαιτεί, έμφαση στη «στρατηγική επικοινωνία - Strategic Communications (STRATCOM) »²⁷, αλλά και στη «δημόσια διπλωματία – public diplomacy»²⁸, όπου μαζί με τις ΨΕΠ και την προπαγάνδα, διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην αποστολή μηνυμάτων, στην επικοινωνία με

²⁵ Σε γενικές γραμμές, η "πολιτικοστρατιωτική συνεργασία - cimic" αναφέρεται στη σχέση μεταξύ των ΕΔ του κράτους και της ευρύτερης κοινωνίας την οποία υπηρετούν - πώς επικοινωνούν, πώς αλληλεπιδρούν και πώς διατάσσεται και ρυθμίζεται η διεπαφή μεταξύ τους.

²⁶ Είναι η πολιτική σχεδίασης του Υπουργείου Εσωτερικών της Κύπρου, που αφορά στην αντιμετώπιση διάφορων φυσικών καταστροφών, κρίσεων και πολέμου.

²⁷ Ο Στρατός των ΗΠΑ το 2011, μετονόμασε τη στρατηγική επικοινωνία σε «δραστηριότητες ενημέρωσης και επιρροής - Information and Influence Activities». Σύμφωνα με τον Richard Halloran, ορίζεται ως η επιρροή και η μέθοδος πειθούς άλλων ατόμων για να αποδεχτούν συγκεκριμένες ιδέες, δράσεις ή καταστάσεις.

²⁸ Δημόσια διπλωματία είναι η διαδικασία επικοινωνίας μιας κυβέρνησης με την κοινή γνώμη άλλων κρατών, προκειμένου να καταστούν κατανοητά οι ιδέες και τα ιδανικά, οι θεσμοί και ο πολιτισμός, οι εθνικές επιδιώξεις και οι τρέχουσες πολιτικές του εν λόγω κράτους. Είναι η τέχνη και η τεχνική της αποτελεσματικής και δελεαστικής (από το «Seduction»: Fishing Nets) αφήγησης.

τον πληθυσμό, καθώς και στον επηρεασμό των αισθημάτων, των γνώμων και του πνεύματος. Συνεπώς, οι δραστηριότητες ενημέρωσης του κοινού θα πρέπει να εστιάζουν σε τέσσερις κατευθύνσεις:

➤ **1η κατεύθυνση**

Στη μαθητιώσα νεολαία, για τη ομαλή ένταξη της στις ΕΔ.

Η ενημερωτική δραστηριότητα των νέων, θα πρέπει να αρχίζει το αργότερο στην 1^η τάξη λυκείου, δηλαδή πολύ πριν της κατάταξής της για θητεία ή ακόμη και της πρόσληψής τους στην ΕΦ ως επαγγελματίες στρατιωτικοί. Κατά την εν λόγω περίοδο, το προσωπικό των ΤΕΑΑΠ στο πλαίσιο της εφαρμογής έγκαιρης στρατιωτικής κοινωνιολογίας, πρέπει να διοργανώνει πάντα σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας επαρχιακές δράσεις, όπως ημερίδες, σεμινάρια, διαλέξεις, παρουσιάσεις σχετικές με τις ΕΔ και ενημερώσεις κοινωνιολογικού περιεχομένου, τις οποίες θα παρακολουθούν οι μαθητές, ενώ θα διενεργεί κοινωνικές έρευνες και συνεντεύξεις.

Αναμφίβολα, η ΕΦ ως η κατεξοχήν εκπρόσωπος των ΕΔ της ΚΔ, πρέπει να καταστεί εξωστρεφής και να ανοίξει τις πύλες των στρατοπέδων της, ώστε να δοθεί η ευκαιρία στους μαθητές συντεταγμένα να επισκεφτούν τα στρατόπεδα, να παρακολουθήσουν στρατιωτικές ασκήσεις στα πεδία των ασκήσεων, να γευματίσουν με το στρατιωτικό προσωπικό στις στρατιωτικές εγκαταστάσεις και γενικότερα να βιώσουν από κοντά τη στρατιωτική ζωή, ώστε να αποβληθεί το θέμα του «φόβου του αγνώστου», το οποίο θα αντιμετωπίσουν αργότερα κατά την ένταξη τους στις ΕΔ. Μέσα από τις δράσεις του ΤΕΑΑΠ, οι μαθητές αφενός θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν την ΕΦ από κοντά, ώστε να προσαρμοστούν με την ιδέα της θητείας και να είναι κοινωνικά έτοιμοι να ενταχθούν αποφεύγοντας τυχόν εκτροπές και δυσάρεστες καταστάσεις και αφετέρου να αγαπήσουν την ΕΦ αλλά και την πατρίδα τους.

Από αυτή τη δράση δεν θα πρέπει να εξαιρείται ο γυναικείος πληθυσμός, ο οποίος πρέπει να έχει πολύ στενές σχέσεις με το στράτευμα. Ας μην ξεχνάμε ότι η σημερινή μαθήτριά θα είναι η «μελλοντική μάνα», της οποίας τα δικά της παιδιά θα καταταχθούν στις τάξεις της ΕΦ. Επομένως, οι μελλοντικές μητέρες θα πρέπει να κατανοήσουν από την αρχή ότι τα παιδιά τους μια μέρα θα ανοίξουν τα φτερά τους, θα γίνουν ανεξάρτητα και θα υπηρετήσουν την πατρίδα, ενώ θα είναι προετοιμασμένες να τα καθοδηγήσουν και

να τα προετοιμάσουν κατάλληλα για αυτόν τους τον προορισμό, καθ' όλη τη διάρκεια της παιδικής και εφηβικής τους ηλικίας.

Επιπλέον η ΔΕΑΑΠ, πάντα σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας, θα πρέπει να συντάξει κατάλληλα ενημερωτικά φυλλάδια, τα οποία να στοχεύουν τους μαθητές, καθώς και να παράγει τηλεοπτικά σποτάκια και ενημερωτικά φιλμάκια, τα οποία θα επιδίδονται και θα παρουσιάζονται στα σχολεία, αλλά και στα στρατόπεδα. Τέλος, η ΕΦ πρέπει να διεισδύσει μέσω των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (FB, INSTANGRAM, TIK-TOK κ.λ.π.) στη μαθητιώσα νεολαία, προκειμένου να περάσει τα μηνύματά της, και μέσα από στοχευμένες δράσεις να αγαπηθεί από αυτήν.

Συνεπώς, οι σημερινοί μαθητές, οι οποίοι θα είναι οι αυριανοί εθνοφρουροί όπου θα κληθούν για να ενταχθούν στις τάξεις της ΕΦ ως κληρωτοί σπλίτες θητείας ή ως μόνιμοι επαγγελματίες στρατιωτικοί, πρέπει να είναι ενημερωμένοι και κατάλληλα προετοιμασμένοι, ώστε να δύνανται να προσφέρουν στην πατρίδα τις πολύτιμες τους υπηρεσίες.

➤ **2η κατεύθυνση**

Στον φίλιο πληθυσμό - κοινωνία, για ενίσχυση της θελήσεως του για αγώνα και θωράκισή του από τις εχθρικές Ψυχολογικές Επιχειρήσεις (ΨΕΠ) και την εχθρική προπαγάνδα.

Η φίλια κοινωνία θα πρέπει να εκπαιδευτεί με τρόπο ώστε να ενισχυθεί η θέληση της για αγώνα και να αναπτύξει αντιστάσεις προκειμένου να καταστεί ανθεκτική (resilience) έναντι των εχθρικών Ψυχολογικών Επιχειρήσεων (ΨΕΠ) και της εχθρικής προπαγάνδας, όπου ο αντίπαλος εφαρμόζει από τώρα επί καθημερινής βάσης, ενώ κατά τη διάρκεια στρατιωτικών επιχειρήσεων αυτό αναμένεται να εντατικοποιηθεί. Η εκπαίδευση προς το φίλιο κοινό θα διεξάγεται με τη βοήθεια των ΜΜΕ και με τη χρήση του διαδικτύου, ιδιαίτερα δε, με τα μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, τα οποία αναμφίβολα επέφεραν ριζικές αλλαγές στον χωροχρόνο της επικοινωνίας, ενώ έχουν τη δυνατότητα να παίξουν το δικό τους σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή.

➤ **3η κατεύθυνση**

Στον αντίπαλο πληθυσμό – κοινωνία, για επηρεασμό και αποδυνάμωση της θέλησής του να πολεμήσει και να αντισταθεί σε περίπτωση στρατιωτικής αντιπαράθεσης.

Οι προσπάθειες για επηρεασμό, παραπλάνηση και συναισθηματική καταβολή του αντίπαλου πληθυσμού, θα πρέπει να εστιάζονται στις Ψυχολογικές Επιχειρήσεις – Psychological operations (ΨΕΠ)», στις «Πληροφοριακές Επιχειρήσεις - information operations (ΠΕΠ)»²⁹ και στην «προπαγάνδα»³⁰, οι οποίες μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικότατο ρόλο.

Αναμφίβολα στόχος των ΨΕΠ, των ΠΕΠ και της προπαγάνδας, είναι ο έμμεσος αλλά και ο άμεσος επηρεασμός της κατανόησης και της ικανότητας των Ακροατηρίων Στόχων (ΑΣ). Οι ΨΕΠ, οι ΠΕΠ και η προπαγάνδα ενισχύονται με τη διεύρυνση των δυνατοτήτων των ΜΜΕ, τα οποία ορίζονται ως εγκεκριμένα μέσα (τεχνικά και μη) για την αποκατάσταση της επαφής με τον ΑΣ. Λίγοι θα διαφωνήσουν με την άποψη ότι τα τελευταία χρόνια, η διάδοση νέων τεχνολογικών καινοτομιών στους τομείς των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής, έχει ενισχύσει σημαντικά την ικανότητα των ΜΜΕ να παρέχουν συνεχή ενημέρωση σε πραγματικό χρόνο, ενώ η πληροφορία, μέσω της επικοινωνίας, διαμορφώνει αντιλήψεις για θεμελιώδη συμφέροντα και αξίες που αποτελούν το υπόβαθρο σε κάθε κοινωνική δράση (Α. Λιαρόπουλος, 2011).

➤ **4η κατεύθυνση**

Στη Διεθνή κοινή γνώμη, για ενημέρωσή της περί του δικαίου αγώνα της Κύπρου.

Η ΔΕΑΑΠ έχοντας στις τάξεις της κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, θα έχει τη δυνατότητα να προβαίνει στον συντονισμό και στη βελτίωση, των πολιτικών και των μηνυμάτων όπου η χώρα επιθυμεί να μεταφέρει στη διεθνή κοινή γνώμη, μέσω της «δημόσιας διπλωματίας», αξιοποιώντας τις πολιτιστικές αξίες και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του Κυπριακού λαού. Στόχος είναι η ευαισθητοποίηση της διεθνούς κοινής γνώμης, ο μετασχηματισμός και η ανάδειξη της κυπριακής ταυτότητας διεθνώς, η

²⁹ Σύμφωνα με τον ορισμό του NATO: «Οι ΨΕΠ και ΠΕΠ είναι μια προγραμματισμένες επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν μεθόδους επικοινωνίας και άλλα μέσα που στοχεύουν σε ένα επιλεγμένο κοινό και έχουν σχεδιαστεί για να επηρεάσουν απόψεις, στάσεις και συμπεριφορές με απώτερο σκοπό την επίτευξη πολιτικών και στρατιωτικών στόχων».

³⁰ Η προπαγάνδα ορίζεται ως η συστηματική προσπάθεια να διαμορφωθούν οι αντιλήψεις, να χειραγωγηθούν οι γνωστικές διεργασίες και να κατευθυνθεί η συμπεριφορά, έτσι ώστε να επιτευχθεί μία ανταπόκριση που εξυπηρετεί τους επιθυμητούς σκοπούς του προπαγανδιστή (Γ. Αγγελότοπουλος, 2020: 15).

ανάδειξη των θεμάτων της εξωτερικής πολιτικής της Κύπρου, και ειδικότερα, η επίτευξη της «εξωτερικής νομιμοποίησης», δηλαδή η αποδοχή των θέσεων μας από τη Διεθνή κοινή γνώμη. Επομένως, το κράτος με τη σειρά του, έχει την υποχρέωση να ανοίξει νέους ορίζοντες στη διεθνή σκηνή και σε συνεργασία με κορυφαία πανεπιστημιακά ιδρύματα, οφείλει να υποστηρίξει το προσωπικό που θα επανδρώσει την ΔΕΑΑΠ, μέσω εκπαιδευτικής δράσης και πάνω στη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) - digital information and communication technologies, για επίτευξη της επιρροής επί της διεθνούς κοινής γνώμης.

Συμπερασματικά λοιπόν, μπορούμε να επισημάνουμε ότι στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και της αφθονίας των πληροφοριών, όπου τα ΜΜΕ, ιδίως τα τηλεοπτικά, παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαδικασία χάραξης πολιτικής, η συγκρότηση και η λειτουργία της ΥΕΑΑΠ στον Κυπριακό χώρο, θα συμβάλει σημαντικά ως προς την επίτευξη των στόχων της Κυπριακής κυβέρνησης. Με αφετηρία τη θέση αυτή, η ΥΕΑΑΠ η οποία θα έχει στις τάξεις της επαγγελματίες κοινωνικούς επιστήμονες εξειδικευμένους στην προβολή των θεμάτων μέσω των ΜΜΕ, ενώ παράλληλα θα έχει τη δυνατότητα να συνεργάζεται με δημοσιογράφους, κινηματογραφιστές, γραφίστες, ηλεκτρονικούς. κ.λ.π., σε μια πολεμική αναμέτρηση η ύπαρξη της θα είναι καθοριστικής σημασίας, ειδικά στον στρατηγικό σχεδιασμό της προπαγανδιστικής εκστρατείας, καθώς και στον καθορισμό των «σημείων εστίασης – focal points», οδηγώντας έτσι στην κατάκτηση «του νου και της καρδιάς», των στοχευμένων πληθυσμών - κοινωνιών (Pratkanis, 2009).

6. Συμπεράσματα - Επίλογος

Η αρχή του εικοστού πρώτου αιώνα τελικά δεν επέφερε το «τέλος της ιστορίας», αλλά μάλλον, μια σύγκρουση πολιτισμών όπου σημαδεύτηκε κυρίως από τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, ανανεώνοντας έτσι την προσοχή της παγκόσμιας κοινωνίας στον πόλεμο. Μέσα στο άναρχο διεθνές σύστημα στο οποίο ζούμε, ο πόλεμος συνεχίζει να διατηρεί σημαντική θέση στις ανθρώπινες υποθέσεις, βρισκόμενος μάλιστα στο επίκεντρο έντονης έρευνας από ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών κλάδων, από τη βιολογία μέχρι την ιστορία και από τη ψυχολογία μέχρι τις πολιτικές επιστήμες, ενώ ο συμβατικός πόλεμος κατά της εξέγερσης, παρά τους τόνους μελανιού που έχει χυθεί για την ανάλυσή του, έχει αποδειχθεί εξαντλητικός και ατελείωτος.

Σήμερα, ενώ τα αμερικανικά στρατεύματα, έχουν αποσυρθεί εντελώς τόσο από το Ιράκ όσο και από το Αφγανιστάν, παραμένει αναπάντητο το εξής ερώτημα: «το πρόγραμμα HTS ήταν μια καλή ιδέα, η οποία όμως έτυχε κακής διαχείρισης ή ήταν μια κακή ιδέα;». Μετά από τη μελέτη λειτουργίας και εξέλιξης του προγράμματος, ευθέως κατέληξα στο συμπέρασμα ότι, **το πρόγραμμα HTS ήταν μια καινοτόμος ιδέα, η οποία όμως έτυχε κάκιστης διαχείρισης**, με αποτέλεσμα μοιραία να έρθει το τέλος του. Από την ανάλυση των γεγονότων συμπεραίνεται ότι, οι λόγοι που επέφεραν το τέλος του HTS είναι πάρα πολλοί και σύνθετοι. Ο προφανέστερος και ο κυριότερος λόγος που οδήγησε το πρόγραμμα σε τέλμα ήταν η προγραμματισμένη αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων από το Ιράκ και το Αφγανιστάν. Από τη στιγμή που λήφθηκε απόφαση για αποχώρηση, ήδη το πρόγραμμα είχε καταδικαστεί. Ένας άλλος σημαντικός λόγος που αναμφίβολα κατέστρεψε την μακροπρόθεσμη επιβίωση του HTS, ήταν η θεαματική πτώση του Στρατηγού Petraeus, ο οποίος ήταν ο προστάτης και ο πιο ένθερμος υποστηρικτής του προγράμματος. Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε κατά τη διάρκεια της θητείας του ως διευθυντής της CIA, όπου και μετά από τη δημοσιότητα των εξωσυζυγικών του σκανδάλων και τον απερίσκεπτο χειρισμό των διαβαθμισμένων πληροφοριών, «από ήρωας βρέθηκε στο μηδέν». Όπως ήταν αναμενόμενο υπό αυτές τις συνθήκες, με την πτώση Petraeus, ήταν θέμα χρόνου να φθάσει και το τέλος του HTS. Το κύμα του

σκανδάλου Petraeus-Broadwell³¹ πήρε μαζί του και όσους ασχολούνταν με τα θέματα της αντιεξέγερσης. Επίσης, μέσα στο 2013, υπήρξε ευρεία μετατόπιση των προτεραιοτήτων του Πενταγώνου, μακριά από την πολιτισμική πληροφόρηση και τις γεωγραφικές πληροφορίες, γεγονός το οποίο έφερε το HTS σε δεύτερη μοίρα. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι, οι Αμερικανοί κατά την εφαρμογή του HTS στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, δεν έλαβαν υπόψη βασικές αρχές της αντιεξέγερσης και ιδιαίτερα τους νόμους του Γάλλου Συνταγματάρχη David Galula, ενώ υπεραπλούστευσαν την αποικιοκρατική αντίληψη των Βρετανών και των Γάλλων, οι οποίοι είχαν μεγάλη εμπειρία στα θέματα της αντιεξέγερσης, με αποτέλεσμα η προσέγγισή τους να αποτύχει. Ιδιαίτερα στο Αφγανιστάν, δεν σεβάστηκαν ως όφειλαν τους τοπικούς πληθυσμούς, ενώ λανθασμένα, δεν ενίσχυσαν τις τοπικές κεντρικές κυβερνήσεις, αλλά ούτε ικανοποίησαν τις ανάγκες και τις επιθυμίες μεγάλου μέρους των υπό κατοχή αυτοχθόνων πληθυσμών. Παρόλο που η Αμερική έχει μια μακρά ιστορία με τους ακανόνιστους πολέμους (irregular warfare) και αγώνες εξέγερσης, αφού ως γνωστό το Αμερικανικό έθνος γεννήθηκε από μια εξέγερση, εντούτοις το πρόγραμμα HTS χτίστηκε πάνω σε μια εσφαλμένη παραδοχή και ως εκ τούτου, το αποτέλεσμα ήταν αναπόφευκτο.

Όπως έχει αναφερθεί, το πρόγραμμα HTS αναπτύχθηκε για τη δραστική αντιμετώπιση της εξέγερσης, μέσω της ανάπτυξης πολιτισμικής συνείδησης. Παρόλα αυτά, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι η εξέγερση, όπως και ο ανταρτοπόλεμος, διαφέρουν από άλλους τύπους πολέμου, καθώς αφορούν κυρίως στον αγώνα με σκοπό να κερδηθούν οι «καρδιές και τα μυαλά των ανθρώπων», δηλαδή η προσπάθεια για να κερδηθεί η εύνοια και η συμπάθεια του τοπικού πληθυσμού (McFate, M., & Jackson, A. V., 2006; Plakoudas, 2015; Πλακούδας, 2017: 33). Σύμφωνα με τον Υποστράτηγο Benjamin C. Freakley,³²: «η πολιτισμική συνείδηση δεν θα μας δίνει πάντα τη δυνατότητα

³¹ Το σκάνδαλο Petraeus - Broadwell είναι μια σειρά γεγονότων που συγκέντρωσε μεγάλη προσοχή από τα ΜΜΕ, όταν έγινε γνωστή η εξωσυζυγική σχέση του τότε διευθυντή της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (CIA) David Petraeus και της Paula Broadwell.

³² Ο Benjamin C. Freakley (γεννημένος στις 21 Αυγούστου 1953) είναι απόστρατος υποστράτηγος του στρατού των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Από το Γούντστοκ της Βιρτζίνια, ο Φρίκλεϊ κατατάχθηκε ως αξιωματικός πεζικού το 1975 και υπηρέτησε στην Επιχείρηση Καταιγίδα της Ερήμου, στην Επιχείρηση Ιρακινή Ελευθερία και στην Επιχείρηση Διαρκής Ελευθερία - Αφγανιστάν πριν αποστρατευθεί το 2012.

να προβλέψουμε πότε ή αν θα εξεγερθεί ο τοπικός πληθυσμός, αλλά θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε καλύτερα τι τον παρακινεί προς την εξέγερση, τι είναι σημαντικό για αυτόν και πώς μπορούμε είτε να διακόψουμε ή τουλάχιστον να μειώσουμε την εσωτερική και εξωτερική υποστήριξη προς αυτόν» (Jacob Kirpp, Ph.D.; Lester Grau; Karl Prinslow; and Captain Don Smith, 2006 : 9). Όπως έχουν δείξει πολλές περιπτώσεις, χωρίς συγκεκριμένη υποστήριξη από τον πληθυσμό, ούτε οι εξεγερμένοι αλλά ούτε και η κυβέρνηση μπορούν να εξασφαλίσουν τη νίκη (Plakoudas, 2015: 35). Παρόλα αυτά, είναι σαφές ότι η εργασία ανάλυσης του ανθρωπίνου πεδίου, δεν απαιτεί μια μονόπλευρη προσέγγιση, η οποία μπορεί να συσκοτίσει ή να μυθοποιήσει το αποτέλεσμα, αλλά θα πρέπει να τυγχάνει μιας πολύπλευρης και βαθύτερης έρευνας, όπου οι εμπλεκόμενοι ερευνητές θα εμβαθύνουν αποτελεσματικά στην κάθε πτυχή του. Εύκολα λοιπόν μπορούμε να κατανοήσουμε, ότι δεν πρέπει να διεξάγεται μια ντετερμινιστική ανάλυση του ανθρωπίνου πεδίου, όπου το αποτέλεσμα θα θεωρείται ως το «κλειδί» για τη νίκη στον πόλεμο, καθώς κανένας πόλεμος δεν κερδήθηκε μόνο από αυτό, αφού σύμφωνα και με τον Δρ. Πλακούδα³³: «παρά τη σημασία των γνώσεων που αποκτήθηκαν από προηγούμενους θεωρητικούς και επαγγελματίες σχετικά με το COIN, η εφαρμοζόμενη στρατηγική κατά τη διάρκεια μιας σύγκρουσης - είτε μιας εξέγερσης είτε ενός συμβατικού πολέμου, δεν παραμένει ποτέ στατική αλλά αντίθετα εξελίσσεται με δυναμικό τρόπο» (Plakoudas, S., 2015: 140). Συνεπώς, για την επιτυχή αντιμετώπιση της εξέγερσης, είναι αναγκαία η επίτευξη μιας ολιστικής κατανόησης της τοπικής κουλτούρας, αφού κάθε δράση (στρατιωτική, διπλωματική, οικονομική κ.λπ.) διαθέτει εγγενές πολιτικό βάρος, λόγω των αδιαμφισβήτητων πολιτικών επιπτώσεων που η κάθε ενέργεια προκαλεί.

Τέλος, δεδομένου ότι στις επιχειρήσεις αντιεξέγερσης (COIN), το κέντρο βάρους είναι ο «πληθυσμός», η κατανόηση της τοπικής κοινωνίας και η απόκτηση της υποστήριξής της είναι απολύτως αναγκαία, ενώ η στρατηγική της αντιεξέγερσης για να

³³ Ο Δρ. Σπυρίδων Πλακούδας είναι επίκουρος καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικής στο American University in the Emirates και αντιπρόεδρος του ΚΕΔΙΣΑ. Οι επιστημονικές δημοσιεύσεις του αφορούν στη σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, το Κουρδικό Ζήτημα και την υψηλή στρατηγική με έμφαση στον ανταρτοπόλεμο και στην τρομοκρατία. Επίσης είναι ερευνητής των Εμφυλίων Πολέμων (Λιβύη, Συρία, Τουρκία) και συγγραφέας άρθρων και βιβλίων στα Ελληνικά και Αγγλικά περί της Διεθνούς Πολιτικής και Ασφάλειας στα Βαλκάνια και την Μέση Ανατολή με έμφαση την Τουρκία.

έχει επιτυχία, πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτη, ώστε να χρησιμοποιεί τη στρατιωτική στρατηγική σε συνδυασμό με πληθυσμοκεντρικές επιχειρήσεις, καθώς και να χρησιμοποιεί όλα τα διαθέσιμα μέσα για να στηρίξει την υπάρχουσα ή την αναδυόμενη νόμιμη εξουσία. Συνοψίζοντας λοιπόν, μπορούμε να επισημάνουμε ότι πολλές στρατηγικές αντιεξέγερσης, όπου εφαρμόστηκαν στο παρελθόν, έχουν αποδειχθεί αδύναμες να αντιμετωπίσουν τους εξεγερμένους, ενώ η περίπτωση ενσωμάτωσης της «κοινωνικής επιστήμης» στο στράτευμα των ΗΠΑ, μέσω του προγράμματος HTS, κατάφερε κατά το χρόνο λειτουργίας του, με μια «ηπιότερη» προσέγγιση δίνοντας έμφαση στην πολιτιστική γνώση και στην κατανόηση των αντιπάλων κοινωνιών, να πετύχει εξαιρετικά αποτελέσματα και να καταστεί πολλαπλασιαστής ισχύος. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι κοινωνικοί επιστήμονες στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, κατάφεραν να γεφυρώσουν το ακαδημαϊκό/στρατιωτικό χάσμα, αξιοποιώντας το δικό τους διαφορετικό υπόβαθρο. Επομένως, χωρίς τη συνεργασία στρατιωτικών και ακαδημαϊκών και χωρίς το συντονισμό και τη λειτουργία στενών πολιτικοστρατιωτικών σχέσεων, τόσο δομικά όσο και πολιτισμικά, η αποτελεσματικότητα σε περίπλοκους παράτυπους πολέμους είναι απίθανη (Isaac 2012, :82).

Ως συνέχεια της συλλογιστικής αυτής, η Κυπριακή Δημοκρατία (ΚΔ), η οποία το 1974 υπέστη μια παράνομη και βάνανση εισβολή από την Τουρκία, όπου επί μισό περίπου αιώνα βιώνει την κατοχή του 37% των εδαφών της, αλλά και δέχεται καθημερινά την Τουρκική προκλητικότητα και επιθετικότητα, οφείλει να ενισχύσει τη στρατιωτική της ισχύ, με την εφαρμογή επί του πρακτέου της εισήγησης μου για ενσωμάτωση των κοινωνικών επιστημόνων στις ΕΔ της. Πρέπει να δημιουργήσει ένα πρόγραμμα προσαρμοσμένο στα μέτρα της, στο οποίο θα συμμετέχουν οι κοινωνικοί επιστήμονες μαζί με τους στρατιωτικούς, κρατώντας τα θετικά συστατικά του προγράμματος HTS, αποφεύγοντας τα λάθη του και εμπλουτίζοντας το με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της κυπριακής κουλτούρας. Το κόστος ενσωμάτωσης των κοινωνικών επιστημόνων στις κυπριακές ΕΔ, αν και στην παρούσα διατριβή δεν έχει υπολογιστεί, εκτιμάται ότι δεν θα είναι απαγορευτικό, καθώς κανένα κόστος όσο δυσβάστακτο και αν είναι, δεν είναι σημαντικότερο από την ασφάλεια και την επιβίωση της χώρας.

Αν ευρύνουμε την παρατήρησή μας, θα διαπιστώσουμε ότι τα κράτη ως οι βασικοί δρώντες στο άναρχο διεθνές σύστημα, όπου δεν υπάρχει κάποια ρυθμιστική εξουσία

αλλά ούτε και κάποιος παγκόσμιος Λεβιάθαν για να επιβάλει την τάξη και ασφάλεια, είναι σαφές ότι ως πρωταρχικό σκοπό έχουν την επιβίωση, ενώ το κοινό τους «νόμισμα» είναι η «ισχύς». Επομένως, η κύρια υποχρέωση και η βασική επιδίωξη των κρατών, είναι η ενίσχυση των συντελεστών ισχύος τους. Στο πλαίσιο αυτό η ΚΔ, οφείλει να ενισχύσει τη στρατιωτική της ισχύ, καθώς έτσι θα μπορέσει να βελτιώσει τη θέση της στο διεθνές σύστημα και να εξισορροπήσει τους εν δυνάμει αντιπάλους της. Όπως παρατηρεί ο σύγχρονος επιθετικός ρεαλιστής θεωρητικός John Mearsheimer(2001)³⁴ στο βιβλίο του «The Political Tragedy of Great Powers», η ισορροπία δυνάμεων δεν εγγυάται τη στρατιωτική νίκη γιατί ναι μεν μπορεί η υλική (στρατιωτική) δύναμη να αυξάνει τις πιθανότητες επιτυχίας, αλλά άλλοι απρόβλεπτοι άυλοι παράγοντες καθορίζουν την έκβαση της σύγκρουσης. Αυτοί οι απρόβλεπτοι μη υλικοί παράγοντες περιλαμβάνουν τη ψυχική δύναμη, το φρόνημα, την ευψυχία, την «ήπια ισχύ – hard power»³⁵, καθώς και την αποφασιστικότητα ενός λαού να πολεμήσει μέχρις εσχάτων αποβάλλοντας τον «κατευνασμό», καθώς όπως χαρακτηριστικά έχει λεχθεί από τον Γάλλο Στρατάρχη Ferdinand Foch³⁶: «Το πιο ισχυρό όπλο στον κόσμο είναι η φλεγόμενη ψυχή». Ο Joseph Nye, ορίζει ως ήπια ισχύς: «την ικανότητα να επηρεάζεις τη συμπεριφορά των άλλων για να επιτύχεις τα αποτελέσματα που θέλεις». Σύμφωνα με τον Nye (1990), στο βιβλίο του Bound to lead: The changing nature of American power, η σκληρή ισχύς δεν αρκεί σε ένα κράτος για να μπορέσει να πετύχει τους στόχους του και τούτο, καθώς σημαντική πλέον είναι η δύναμη της «έλξης». Συνεπώς, η Κύπρος, όπου λόγω μικρού μεγέθους της οικονομίας της δεν έχει μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης της σκληρής της ισχύος, έχει τη δυνατότητα να εξισορροπήσει αυτή της την αδυναμία ενισχύοντας την ήπια ισχύ της, αναπτύσσοντας με τις γνώσεις και τις δεξιότητες των επιστημόνων την ιδεολογική, πολιτιστική και γενικότερα την κοινωνική της ισχύ.

³⁴ Ο John Joseph Mearsheimer είναι Αμερικανός πολιτικός επιστήμονας και μελετητής των διεθνών σχέσεων, ο οποίος ανήκει στη ρεαλιστική σχολή σκέψης.

³⁵ Σκληρή ισχύς είναι η στρατιωτική δύναμη (δηλ. αμυντικοί εξοπλισμοί - οπτικά συστήματα κ.λ.π.)

³⁶ Ο Ferdinand Foch, (2 Οκτωβρίου 1851 - 20 Μαρτίου 1929) ήταν Γάλλος στρατηγός και στρατιωτικός θεωρητικός, ο οποίος υπηρέτησε ως ανώτατος διοικητής των συμμάχων κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Λίγοι θα διαφωνήσουν με την άποψη ότι στον «πολυπολικό» κόσμο στον οποίο σήμερα ζούμε, η Τουρκία αντίθετα με τις προσδοκίες μας, κατατάσσεται ως μια περιφερική υπερδύναμη, έχοντας μάλιστα τη φιλοδοξία να καταστεί παγκόσμια δύναμη. Ως εκ τούτου, μεταξύ Κύπρου και Τουρκίας υπάρχει μια τεράστια ανισορροπία ισχύος που όμως, ο διεθνούς φήμης καθηγητής στρατηγικής Michael Handel (2016)³⁷, ο οποίος στο βιβλίο του «Weak States in the International System» επιδιώκει να απαντήσει σε ερωτήσεις σχετικά με τις δυνατότητες των μικρών κρατών (ΜΚ), επισημαίνει ότι στο διεθνές σύστημα αν και οι μικρές χώρες είναι ευάλωτες σε ισχυρές χώρες, δεν είναι αβοήθητες και μπορούν να εφαρμόσουν διάφορες στρατηγικές για τη διατήρηση της εθνικής τους ασφάλειας και επιβίωσης. Επομένως, η Κύπρος ως ένα ΜΚ, οφείλει να εφαρμόσει τις σωστές στρατηγικές και να προβεί στις απαραίτητες συμμαχίες, ενισχύοντας παράλληλα τους συντελεστές ισχύος της.

Είναι ευρύτατα εδραιωμένη η άποψη πολλών διανοητών, ότι στον σημερινό σύγχρονο κόσμο, ο οποίος λόγω της τεχνολογικής ανάπτυξης καθημερινά αλλάζει και μεταμορφώνεται, οι θεωρίες του Clausewitz είναι πλέον παρωχημένες. Αν και προσωπικά τείνω να συμφωνήσω με την άποψη αυτή, θεωρώ ότι εξαίρεση αποτελεί η θεωρία του περί της «παράδοξης τριάδας- Paradoxical Trinity»³⁸, η οποία υποστηρίζω ότι συνεχίζει να βρίσκει εφαρμογή ακόμη και σήμερα. Αναφέρομαι συγκεκριμένα στο θέμα των εξαιρετικών σχέσεων που πρέπει να έχουν «λαός» και «στρατός», προκειμένου να εξασφαλίζεται η επιτυχής έκβαση σε έναν ενδεχόμενο πόλεμο. Συνεπώς κάθε κράτος, το οποίο επιθυμεί να έχει σε ύψιστη ετοιμότητα τη σκληρή ισχύ του, ως ένα από τους βασικούς πυλώνες της συνολικής ισχύος του, οφείλει να επιδιώκει τη συνεργασία λαού και στρατού, ώστε σε περίπτωση πολέμου να αποκλείεται η πιθανότητα της μεταξύ τους σύγκρουσης και να εξασφαλίζεται η «εσωτερική νομιμοποίηση», δηλαδή να γίνεται αποδεκτή η εφαρμοζόμενη στρατηγική από τους πολίτες του. Σε αυτό το πλαίσιο η ΕΦ,

³⁷ Ο Michael Handel ήταν καθηγητής Ναυτικής Στρατηγικής στο US Naval War College από το 1990 έως το θάνατό του το 2001. Ήταν ειδικός στη στρατηγική θεωρία, τη φύση και τις επιχειρήσεις του πολέμου και το μέλλον του πολέμου.

³⁸ Ο Clausewitz ισχυρίζεται στο πόνημα του On War, ότι τα κυρίαρχα στοιχεία του πολέμου είναι «Λαός, Στρατός και Κυβέρνηση»

οφείλει με τη σειρά της να χαράξει μια νέα πορεία και να τροποποιήσει - εκσυγχρονίσει το μοντέλο της, ώστε να βρίσκεται σε πλήρη συμπίεση με την κοινωνία.

Ελάχιστοι θα μπορούσαν να αρνηθούν ότι, για να επιτευχθεί η συμπίεση στρατού και κοινωνίας, οι στρατιωτικοί οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με απαιτητικά καθήκοντα και αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της ΕΦ, θα πρέπει να διαθέτουν τα απαραίτητα εφόδια και γνώσεις, ώστε να μπορούν να πείθουν και να έλκουν την κοινωνία, αλλά και να ανταποκρίνονται στις κοινωνικές απαιτήσεις των καιρών μας. Έχω παρατηρήσει ότι οι στρατιωτικοί της ΕΦ, ενώ είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι να διεξάγουν πολεμικές επιχειρήσεις, δεν διαθέτουν την απαιτούμενη ακαδημαϊκή γνώση, για κάλυψη της πιο πάνω ανάγκης, αφού δεν τους προσφέρονται οι απαραίτητες ακαδημαϊκές ευκαιρίες για απόκτηση πανεπιστημιακών τίτλων σπουδών στις ανθρωπιστικές - κοινωνικές επιστήμες. Η όλη ακαδημαϊκή εμπειρία, η οποία τους εξασφαλίζεται μέσω των Ακαδημιών πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ) και Σχολής Εθνικής Αμύνης (ΣΕΘΑ) που βρίσκονται στην Ελλάδα, κρίνεται ως μη ικανοποιητική, αφού δεν αγγίζει τις πιο πάνω απαιτήσεις. Έτσι, παρά τα διάφορα σχέδια και τους οδικούς χάρτες, οι αξιωματικοί που επιθυμούν να προχωρήσουν περισσότερο ακαδημαϊκά, πρέπει να το κάνουν εις βάρος του δικού τους χρόνου και με δικά τους έξοδα. Αβίαστα λοιπόν, συνάγεται το συμπέρασμα ότι, για να μπορέσουν τα στελέχη της ΕΦ να συνεισφέρουν σε αυτή την προσπάθεια, το ΥΠΑΜ οφείλει να επενδύσει περισσότερο σε αυτά και να εφαρμόσει βελτιωτικές ρυθμίσεις, ώστε πέραν από την αμιγώς στρατιωτική εκπαίδευση, να τους προσφέρονται υποτροφίες και ευκαιρίες για απόκτηση ευρύτερης ακαδημαϊκής μόρφωσης.

Επιλογικά, στη χώρα μας, η οποία καθημερινά βιώνει την τουρκική επιθετικότητα και προκλητικότητα, αλλά και με εμφανή τον αναθεωρητισμό και επεκτατισμό της Τουρκίας, επιβάλλεται η ενίσχυση του φρονήματος και της αποφασιστικότητας του Κυπριακού λαού και ειδικότερα των ΕΔ. Το κράτος, με βασικούς φορείς τα υπουργεία Παιδείας και Άμυνας, έχει την ευθύνη αλλά και την υποχρέωση να ενισχύσει το ηθικό και εθνικά ιδεώδη της κοινωνίας μας, οδηγώντας την στην ανάπτυξη ικανότητας αντίδρασης και «κοινωνικής ανθεκτικότητας – social resilience»³⁹, ώστε ιδιαίτερα οι νέοι να μπορούν να ανέχονται, να απορροφούν, να αντιμετωπίζουν και να προσαρμόζονται στις απειλές,

³⁹ Η ανάπτυξη της έννοιας της «κοινωνικής ανθεκτικότητας» έχει έναν σύνθετο ορισμό, ο οποίος περιλαμβάνει την αναγνώριση της σημασίας των ρόλων που διαδραματίζουν η εξουσία, η πολιτική και η συμμετοχή στο πλαίσιο της αυξανόμενης αβεβαιότητας και του αιφνιδιασμού.

αλλά και να ανακάμπτουν από τις καταστροφές (Saja, A. M., Teo, M., Goonetilleke, A., & Ziyath, A. M., 2021). Πρέπει απαραίτητα η Κύπρος να κτίσει κουλτούρα μέσα από την παιδεία, όπου οι μαθητές και οι φοιτητές της, κατά τη διάρκεια των σπουδών τους θα παραδειγματίζονται από τα κατορθώματα των Ελλήνων προπατόρων μας και μέσα από την ένδοξη ελληνική ιστορία και τις θυσίες των ηρώων μας, να διδάσκονται για την αξία του ακμαίου ηθικού και του μαχητικού πνεύματος, προς απόκτηση και διατήρηση της ελευθερίας. **«Ους νυν υμείς ζηλώσαντες καί τό εύδαιμον τό ελεύθερον το δέ ελεύθερον το εύψυχον κρίναντες, μή περιοράσθε τούς πολεμικούς κινδύνους»** (Θουκυδίδης: Κεφ. Β΄ 43,4.). Πρέπει επίσης η εξάλειψη του κλίματος ηττοπάθειας, το οποίο επικράτησε στον απόηχο της καταστροφής του 1974 αλλά και η εμπέδωση της ασφάλειας, να βασίζονται στα διδάγματα από τις διάφορες παγκόσμιες πολεμικές αναμετρήσεις, οι οποίες καταδεικνύουν ότι ένα κράτος μπορεί να επιβιώσει και να νοιώθει ασφαλής μόνο με τη συνεχή ενίσχυση της στρατιωτικής του ισχύος. Αναμφίβολα, η διακηρυγμένη πολιτική - δόγμα του ΥΠΑΜ της Κύπρου, από ανοικτές πηγές, είναι να αποτρέψει ένα πόλεμο. Εφόσον όμως η αποτροπή αποτύχει, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η ΚΔ θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να διεξαγάγει ένα νικηφόρο πόλεμο. Η ιστορία και ιδιαίτερα η περίπτωση του Βυζαντίου, μας διδάσκει ότι χώρες και αυτοκρατορίες οι οποίες αγνόησαν την άμυνα, λόγω έλλειψης στρατηγικής κατανόησης της ασφάλειας, κατέρρευσαν «εν μία νυκτί». Τυχόν νέες παραλήψεις θα συνιστούν έγκλημα και δεν θα τις συγχωρέσει η κυπριακή κοινωνία, ενώ η ιστορία θα είναι αμείλικτη στην κρίση της.

Καταληκτικά, Από τη μέχρι τώρα αποδεικτική διαδικασία γίνεται φανερό ότι οι στρατιωτικοί και ακαδημαϊκοί της Κύπρου, οφείλουν να εγκαινιάσουν ένα γόνιμο διάλογο και μέσα από μια θεσμοθετημένη διαδικασία να ενώσουν δυνάμεις, με σκοπό να προσφέρουν τις πολύτιμες υπηρεσίες τους για το καλό της πατρίδας. Οι δε ΕΔ, ως κομμάτι της Κυπριακής κοινωνίας, έχουν την υποχρέωση να αξιοποιήσουν τόσο την εγχώρια όσο και την Εθνική ακαδημαϊκή κοινότητα και να επενδύσουν σε αυτήν, προκειμένου να αντιμετωπιστούν από κοινού οι νέες προκλήσεις. Η συνεργασία και η διάδραση των ακαδημαϊκών και στρατιωτικών, στην τρέχουσα περίοδο της κυπριακής ιστορίας, είναι κάτι περισσότερο από αναγκαία. Πρέπει οι δύο δρώντες, να κάνουν πράξη το αρχαίο ρητό **«Σοφία συν Τέχνη»**, το οποίο προέρχεται από τη δράση της Θεάς Αθηνάς. Πιο αναλυτικά, οι ακαδημαϊκοί να παρέχουν τη «Σοφία» και τις πολύτιμες

επιστημονικές τους γνώσεις, ενώ οι στρατιωτικοί την πολεμική «Τέχνη», εμπλουτισμένη με ακαδημαϊκή γνώση. Αμετάθετος και αμετάκλητος στόχος όλων, θα πρέπει να είναι η ανάσχεση του επεκτατισμού της Τουρκίας και η απελευθέρωση της κατεχόμενης γης μας, αποκαθιστώντας έτσι την εδαφική ακεραιότητα και τη νόμιμη κρατική κυριαρχία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οι στρατιωτικοί και οι ακαδημαϊκοί, έχουν αποδείξει στο παρελθόν ότι μαζί μπορούν να μεγαλοουργήσουν, επομένως **«ιδού πεδίων δόξης λαμπρόν»**.

Αστρινάκη, Ρ. (2005). Η κοινωνική ανθρωπολογία και ο βίαιος εικοστός αιώνας. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 3-29.

Γιώργος Αγγελετόπουλος (2020) Πειθώ και Προπαγάνδα, εκδόσεις Παπαδόπουλος

Δεμερτζής Ν., Σουλιώτης Ν., & Μαρκατάς Γ. (2017). Πολιτισμική ανάλυση και κοινωνιολογία του πολιτισμού στην Ελλάδα, 1980-2014: Επισκόπηση βιβλιογραφίας και σχεδίασμα κοινωνιολογικής ερμηνείας. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 147, 143–170. <https://doi.org/10.12681/grsr.14368>

Δημήτριος Σμοκοβίτης (2011), Στρατιωτική Κοινωνιολογία στην Ελλάδα: Ειδικά Θέματα/ Εκδόσεις Βεργίνα, Αθήνα.

Θουκιδίδης(2004), Περικλέους Επιτάφιος, Εκδόσεις Ζήτρος, Αθήνα

Καφφές Γεώργιος (1999). Κοινωνιολογία, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.

Γεράσιμος Καραμπελιάς (2003). Κοινωνιολογία και Ένοπλες Δυνάμεις, Μια παρεξηγημένη σχέση/ Νομική Βιβλιοθήκη έκδοση.

Καφφές Γεώργιος (2005). Εισαγωγή στη στρατιωτική κοινωνιολογία, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.

Καφφές, Γεώργιος (2008). Τι είναι ο Πόλεμος; Κοινωνιολογία της Βίας και του Πολέμου, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.

Κ. Μικέλης, (2015), Ο Πολιτισμός στην Παγκόσμια Πολιτική: Θεωρία και Πράξη, εις Ν. Βασιλειάδης / Σ. Μπουτσιούκη (επιμ.), Πολιτισμική Διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα (πρόγραμμα Κάλλιπος),

Λιαρόπουλος Ανδρέας (2011), Στρατηγική Επικοινωνία και Τηλεοπτική Κάλυψη του Πολέμου στην Εποχή της Πληροφορίας, Φιλελεύθερη Έμφαση, τεύχος 46.

Πλακούδας Σπυρίδων (2017), Ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος (1946 -1949): Πεδίο μάχης του ψυχρού πολέμου

Πλακούδας Σπυρίδων (2018), Πόλεμος και Ειρήνη: Ο αγώνας των Κούρδων στην Τουρκία (2004 – 2016)

R.J. Gonzalez ,(2016) Αμερικανική Αντιεξέγερση, Ανθρώπινη Επιστήμη στο Ανθρώπινο Πεδίο/

Αγγλόγλωσση Βιβλιογραφία

Albro, R. (Ed.). (2012). *Anthropologists in the securityscape: ethics, practice, and professional identity*. Left Coast Press.

Dostri, O., & Michael, K. (2019). The role of human terrain and cultural intelligence in contemporary hybrid and urban warfare. *The International Journal of Intelligence, Security, and Public Affairs*, 21(1), 84-102.

Evans, A. D. (2010). *Anthropology at war: World War I and the science of race in Germany*. University of Chicago Press.

Finney, Nathan. (2008). *Human Terrain Team Handbook*. Fort Leavenworth: Human Terrain System.

FM 3-24 MCWP 3-33.5 Ccounterinsurgency December 2006 Distribution Restriction: Approved for public release; distribution is unlimited. Headquarters Department Of The Army

Forte, M. C. (2011). The Human Terrain System and anthropology: a review of ongoing public debates. *American Anthropologist*, 113(1), 149-153.

González, R. J. (2008). 'Human terrain' Past, present and future applications. *Anthropology Today*, 24(1), 21-26.

González, R. J. (2016). *Militarizing culture: Essays on the warfare state*. Routledge.

Huntington, Samuel P. "The clash of civilizations?." In *Culture and politics*, pp. 99-118. Palgrave Macmillan, New York, 2000.

Handel, M. I. (2016). *Weak states in the international system*. Routledge.

Isaac, Joel. 2012. "Epistemic Design: Theory and Data in Harvard's Department of Social Relations." In *Cold War Social Science: Knowledge Production, Liberal Democracy, and Human Nature*, edited by Mark Solvey, and Hamilton Cravens, 79–98. New York: Palgrave Macmillan

Jacob Kipp, Ph.D.; Lester Grau; Karl Prinslow; and Captain Don Smith (2006) *The_Human_Terrain_System_a_CORDS_for_the 21st century*

King, S. B. (2011). Military social influence in the global information environment: A civilian primer. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 11(1), 1-26.

King, A. (2016). *Social science goes to war: the Human Terrain System in Iraq and Afghanistan*. Edited by Montgomery McFate and Janice H. Laurence).

Kipp, J. et al. 2006. The Human Terrain System: A CORDS for the 21st century. *Military Review*, September-October.

MAJ Grant S. Fawcett,(2009) *Cultural Understanding in Counterinsurgency: Analysis of the Human Terrain System*, A Monograph by United States Army School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth, Kansas.

McFate, M. (2005). *The military utility of understanding adversary culture*.

McFate, M., & Jackson, A. (2005). An organizational solution for DoD's cultural knowledge needs. *Military Review*, 85(4), 18.

McFate, M., & Jackson, A. V. (2006). The object beyond war: Counterinsurgency and the four tools of political competition.

Medina, R. M. (2016). From anthropology to human geography: Human terrain and the evolution of operational sociocultural understanding. *Intelligence and National Security*, 31(2), 137-153.

Mearsheimer, J. J., & Alterman, G. (2001). *The tragedy of great power politics*. WW Norton & Company.

Mills, C. W. (1959). The promise. *The sociological imagination*, 3-24.

Moe, T. A. (2011). *Social Media and the US Army: Maintaining a Balance*.

McFate, M., & Fondacaro, S. (2011). Reflections on the human terrain system during the first 4 years. *Prism*, 2(4), 63-82.

Nye, J. (1990). *Bound to lead: The changing nature of American power*. New York: Basic Books.

Onursal, R. (2020). *Insurgency and Counter-Insurgency in Turkey: The New PKK*: by Pawiński, M. (2018). Going beyond human terrain system: Exploring ethical dilemmas. *Journal of Military Ethics*, 17(2-3), 122-139.

Plakoudas, S. (2015). Strategy in counterinsurgency: A distilled approach. *Studies in Conflict & Terrorism*, 38(2), 132-145.

Plakoudas, S. A. (2015). Mass killings of civilians in counter-insurgency: Killing more, winning more?. *Infinity Journal*, 4(3), 34-8.

Price, D. (2007). Pilfered Scholarship Devastates General Petraeus's Counterinsurgency Manual. *Counterpunch*, 18, 1-6.

Price, D. H. (2011). *Weaponizing anthropology: Social science in service of the militarized state*. ak Press.

Saja, A. M., Teo, M., Goonetilleke, A., & Ziyath, A. M. (2021). A critical review of social resilience properties and pathways in disaster management. *International Journal of Disaster Risk Science*, 12(6), 790-804.

Sims, C. J. (2015). *The human terrain system: operationally relevant social science research in Iraq and Afghanistan*. Department of the Army.

S. Huntington (1957). *The Soldier and the State, The Theory and Practice of Civil-Military Relations*, Harvard University Press,

Trinquier, R. (2006). *Modern warfare: A French view of counterinsurgency*. Greenwood Publishing Group.

Tzu, Sun (1971) *Art of War*. New York: Oxford University Press.

Onursal, R. (2020). *Insurgency and Counter-Insurgency in Turkey: The New PKK*: by Spyridon Plakoudas, Palgrave Pivot, 2018,£ 44.99, 120 pp., ISBN 9783319756585.

Ucko, D. H. (2013). Counterinsurgency in El Salvador: the lessons and limits of the indirect approach. *Small Wars & Insurgencies*, 24(4), 669-695.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

«Α» Ακρωνύμια

Ακρωνύμια

ΑΔΙΣΠΟ – Ανωτέρα Διακλαδική Σχολή Πολέμου

ΑΣ – Ακροατήρια Στόχοι

ΓΕΕΦ – Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς
ΔΕΑΑΠ - Διεύθυνση Έρευνας και Ανάλυσης Ανθρωπίνου Πεδίου
ΕΚΥ - Ερευνητικό Κέντρο Υποστήριξης
ΕΦ - Εθνική Φρουρά
ΚΔ - Κυπριακή Δημοκρατία
ΜΚ - Μικρά Κράτη
ΜΜΕ – Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΠΕΠ – Πληροφοριακές Επιχειρήσεις
ΠΣΕΑ – Πολιτικός Σχεδιασμός Έκτακτης Ανάγκης
ΣΕΘΑ – Σχολή Εθνικής Αμύνης
ΥΠΑΜ – Υπουργείο Άμυνας
ΥΕΑΑΠ – Υπηρεσία Έρευνας και Ανάλυσης Ανθρωπίνου Πεδίου
ΤΕΑΑΠ- Τμήμα Έρευνας και Ανάλυσης Ανθρωπίνου Πεδίου
ΨΕΠ – Ψυχολογικές Επιχειρήσεις
ΑF – Armed Forces
CIMIC - Civil-Military Cooperation
HTA – Human Terrain Analyst
HTS - Human Terrain System
HTT - Human Terrain Team
IO - Information Operations
OEF - Operations Enduring Freedom
OIF - Operations Iraqi Freedom
RoC - Republic of Cyprus
RRC - Reachback Research Center
STRATCOM – Strategic communication
TRADOC - Training and Doctrine Command